

PATVIRTINTA
Biržų r. Nemunėlio Radviliškio pagrindinės
mokyklos direktoriaus
2018 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. V- 331

**BIRŽŲ R. NEMUNĖLIO RADVILIŠKIO PAGRINDINĖS MOKYKLOS
IKIMOKYKLINIO SKYRIAUS**

**IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA
„NYKŠTUKŲ ŽINGSNELIAI“**

Nemunėlio Radviliškis 2018

TURINYS

I.	BENDROSIOS NUOSTATOS.....	3
II.	IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI	8
III.	TIKSLAI IR UŽDAVINIAI	9
IV.	UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖ.....	9
V.	IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMŲ ŽINGSNIAI	15
VI.	UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS	76
VII.	NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI.....	87

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Mokyklos oficialus pavadinimas – Biržų r. Nemunėlio Radviliškio pagrindinė mokykla (toliau – Mokykla).
2. Skyrius:
 - 2.1. Biržų r. Nemunėlio Radviliškio pagrindinės mokyklos I kimokyklinis skyrius.
3. Buveinės adresas: Santakos g. 3, Nemunėlio Radviliškis, LT-41444, Biržų rajonas;
4. Mokyklos teisinė forma – biudžetinė įstaiga
5. El. p. nrmokykla@gmail.com
6. Mokymo kalba – lietuvių kalba.
7. Mokymo formos – grupinio mokymosi, pavienio mokymosi forma
8. Įstaigos teikiamos paslaugos: ikimokyklinis ugdymas, priešmokyklinis ugdymas.

9. Vaikai ir jų poreikiai:

Programoje numatytos priemonės vaikų ugdymo poreikių tenkinimui. Požiūris į vaiką grindžiamas humanistinės, egzistencialistinės ir fenomenologinės ugdymo kryptimis

Kuo šie vaikai ypatingi?

- Jie pasitiki savimi, yra optimistiški, linkę gyventi be rūpesčių, nori įdomios informacijos.
- Vaikams reikia labiau personalizuotos, t. y. kiekvienam asmeniškai pritaikytos, aplinkos, kurią jie patys gali susikurti, keisti ir joje savarankiškai veikti.
- Vaikai nori patys ieškoti informacijos, pamatyti, išgirsti, veikti, kurti realioje aplinkoje, o ne žiūrėti paveikslėlius ar klausytis pasakojimų apie aplinką bei įsiminti išgirstą informaciją.
- Vaikams patinka tyrinėti, spręsti problemas, išsiaiškinti jų kilimo priežastis, tikint savimi ir savo sprendimais, pajauti sėkmę.
- Jie greitai kuo nors susidomi, vienu metu gali įsitraukti į keletą veiklų, dažnai jas keičia. Tačiau gali ilgai ką nors daryti, jeigu veikla turi žaidimo elementų. Jie stengiasi patirti sėkmę, net jeigu veikla reikalauja daugiau pastangų.
- Vaikai turi daug informacijos apie skirtingas kultūras ir yra tolerantiški kultūriniam skirtumams.
- Vaikų smegenų struktūra pakitusi taip, kad jie greičiau bei lengviau priima ir suvokia vaizdinę informaciją.
- Vaikai mėgsta ką nors veikti kartu, komandoje, lengvai mokosi vienas iš kito.

Šiuolaikinį vaiką domina ne tik tradiciniai, įprasti, bet ir nauji žaislai bei žaidimai:

- žaislai, kurių gamyba pagrįsta naujomis elektroninėmis technologijomis ir naujomis žaidimo su jais galimybėmis;
- animacinių filmų veikėjai, kurių veiksmi, elgsena pagrįsti naujomis technologijomis, – bakuganai, digimonai, benai tenai, transformeriai, betmenai, pokemonai, bibleidai ir kt.;
- žaislai, sukurti remiantis šiuolaikinio gyvenimo aktualijomis ir originaliais sprendimais, pvz., šiukšlių rūšiavimo idėjos sklaidai skirti žaislai – šiukšliukai konteineriuose;
- knygos su garso ir vaizdo signalais bei mechaniniais įtaisais – elektroniniu pieštuku palietus atsakymui skirtą vietą, užsidega žalia (teisingas atsakymas) arba raudona (neteisingas atsakymas) švieselė, paspaudus raidę ar paveikslėlį, pasigirsta atitinkamas garsas ir kt.;
- šiuolaikiniai spaudos leidiniai-žaidimai;
- žaislų kolekcijos, gyvūnų ir žmonių figūrėlės, puponautai, kepsai;
- lėlės su šiuolaikinį žmonių gyvenimą atspindinčiais priedais;

- kompiuteriai ir kompiuteriniai žaislai;
- modernios technikos žaislai – fotoaparatai, telefonai, mikrofonai, buitinės technikos modeliai, transporto priemonės ir kt.;
- modernūs konstruktoriai, funkcionali statybinė medžiaga ir ją papildančios detalės.

Ugdydami vaikus turėtume atsižvelgti į „interneto amžiaus“ vaikų ypatumus tam, kad geriau pritaikytume ugdymo turinį vaikų poreikiams ir mokymosi stiliui.

Sudaryti galimybes pačiam vaikui susikurti, keisti, pertvarkyti aplinką. Vaikai skatinami įsirengti žaidimų vietas, pernešant žaislus ir daiktus iš vienos erdvės į kitą, savo kūrybiniais darbais papuošti aplinką, ugdymo įstaigos teritorijoje auginti ir tyrinėti daržoves, gėles.

Kurti vaikų ugdymosi situacijas, kupinas žaismės, nuotykių, atradimų. Vaikų grupė gali virsti parduotuve, mišku, vaikų kelione per Lietuvą, vaikai planšetiniu kompiuteriu ar skaitmeniniu fotoaparatu gali fotografuoti, filmuoti savo išvykas į gamtą, edukacinius centrus ir kt.

Kurti situacijas, kurios skatintų vaikus spręsti problemas, tyrinėti ir kritiškai mąstyti. Vaikai skatinami diskutuoti apie pamatytas realaus gyvenimo problemines situacijas, matytus filmus, skaitytas knygeles, kurti susitarimus dėl gyvenimo grupėje kartu, tyrinėti darželio teritorijos aplinką ir kt.

Skatinti vaikų veiklą grupelėmis. Kuriamos situacijos, kurios skatintų vaikus dalytis veiklos sumanymais, mintimis, mokantis susitarti, ką nors daryti drauge, padėti vienas kitam, kurti ir įgyvendinti bendrus projektus.

Sudaryti galimybes patiems vaikams ieškoti informacijos. Vaikai kviečiami ieškoti informacijos enciklopedijose, vaikų žodynuose ir kitose knygoose, planšetiniuose kompiuteriuose, žiūrėdami ugdomojus filmukus ir kt.

Sudaryti sąlygas žaisti su šiuolaikinio vaiko poreikius atitinkančiais žaislais. Šalia jau įprastų žaislų, tokių kaip mašinėlės, lėlės, minkšti žaislai, stalo žaidimai, dėlionės, ikimokyklinio ugdymo grupėse turėtų atsirasti kompiuteriai, fotoaparatai, interaktyviosios lentos, skaitmeninės knygos ir kt.

Sudaryti vaikams galimybes internetinių pokalbių programa „Skype“ bendrauti su kitų Lietuvos miestų ar užsienio ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikais. Vaikai gali kalbėtis, kurti bendrus projektus, rodyti vieni kitiems savo kūrybinius ir kitus darbelius.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų tautinis identitetas – tai vaiko tapatinimasis su ta pačia kalba kalbančiais artimiausios aplinkos žmonėmis, gyvenamąja vietoje, tradicijomis ir papročiais, folkloru, tautodaile, kulinariu paveldu ir kt.

Tautinio identiteto pradmenis turintis vaikas:

- kalba gimtąja kalba, domisi lietuvių liaudies pasakomis, padavimais, sakmėmis, kasdienėje veikloje pritaiko patarles, posakius, kalba tarmiškai, skiria savo kalbą nuo kitų kalbų;

- atpažįsta Lietuvos simbolius (vėliavą, herbą, himną), svarbias valstybės vietas (Seimo rūmus, Valdovų rūmus, Prezidentūrą, TV bokštą), įžymias pilies, paminklus (Gedimino pilį, Raudonės pilį, Birutės kalną, Kryžių kalną, Vytauto paminklą ir kt.), koplytstulpius, kryžius.

- nori saugoti ir globoti gamtą, grožėtis jos spalvų ir formų įvairove, domisi aplinka, senoviniais miesto ar kaimo pastatais, etnografinėmis sodybomis, reikmenimis bei įrankiais, buitimi, senaisiais darbais ir amatais, apie tai klausinėja, pasakoja, aiškina, vaizduoja dailės kūryboje;

- noriai dainuoja liaudies dainas, su malonumu žaidžia tradicinius žaidimus, klausosi lietuvių liaudies pasakų, grožisi tautodailės ornamentais puoštais buities daiktais, drabužiais, audiniais, šiaudiniais sodais;

- domisi savo šeimos ir giminės tradicijomis, papročiais, laukia, noriai dalyvauja ir prisiima įvairius vaidmenis Užgavėnių, Velykų, Sekminių ir kt. šventėse.

10. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas.

Ikimokykliniam skyriui vadovauja Nemunėlio Radviliškio pagrindinės mokyklos direktorius ir direktoriaus pavaduotojas ugdymui.

Pedagogų profesionalumas – pagrindinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo sąlyga. Palanki

ikimokyklinio ugdymo auklėtojo, meninio ugdymo ir kitų pedagogų bei specialistų sąveika su vaikiu turi lemiamą įtaką gerai vaiko savijautai ir jo įgyjamai patirčiai. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojos sprendimus dėl vaikų ugdymosi rezultatų, turinio ir jo organizavimo, vaikų pasiekimų vertinimo priima kartu su tėvais, kitais ugdymo įstaigos pedagogais ir specialistais. Pedagogai sistemingai tobulina profesinę kvalifikaciją, turi aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, atestuojausi.

Pedagogai įgyja ir tobulina esminius gebėjimus: vertinti, planuoti, reflektuoti, numatyti ugdymo strategijas, jas įgyvendinti, sukurti pedagoginę sąveiką, sumaniai derinti ugdymo metodus, individualizuoti ir diferencijuoti ugdymą, apibendrinti pedagoginę patirtį. Visi ugdytojai siekia integruoto ugdymo bei komandinio darbo. Rengia ir įgyvendina įvairaus lygmens projektus, rašo individualias ugdymo programas. Geba kryptingai planuoti ugdymo procesą, nustatyti kiekvieno vaiko ar vaikų grupės ugdymo pasiekimus, aptarti ir derinti su tėvais, numatant tolesnius vaiko ugdymosi žingsnius. Kurti numatytiems vaiko ir vaikų grupės ugdymosi rezultatams pasiekti palankią aplinką, ieškoti vaikų veiklai motyvavimo priemonių, sudaryti sąlygas spontaniškai ir tikslingai vaikų veiklai. Parinkti natūralius, vaiko prigimtį atitinkančius būdus ir metodus, plėtoti vaiko patirtį, taikyti šiuolaikines informacines technologijas, inspiruojant vaiko saviraišką ir kūrybiškumą.

Vaikų ugdymui didžiausią įtaką turi trys auklėtojai, meninio ugdymo mokytojas, logopedas, socialinis pedagogas. Auklėtojai turi pedagoginį ikimokyklinio ugdymo išsilavinimą ir patirties dirbant su ikimokyklinio amžiaus vaikais, myli savo darbą ir vaikus, dirba pagal individualų pedagoginio darbo stilių. Visi įstaigos pedagogai dirba kaip bendradarbiaujanti komanda.

11. Regiono ir švietimo teikėjo savitumas.

Lietuvos šiaurėje, Biržų rajone, Latvijos pasienyje, dviejų upių: Apaščios ir Nemunėlio santakoje, įsikūręs pats šiauriausias Lietuvos taškas - Nemunėlio Radviliškis. 230 km. į šiaurę nuo Vilniaus, apie 90 km. į pietus nuo Rygos ir 24 km. nuo Biržų rajono centro, nutolęs mažas miestelis. Vieta čia graži: Apaščios krantai aukšti, su gipsinio akmens klodais, upės vingis teikia malonų vaizdą. Miestelio viduryje stovi Romos katalikų, kiek toliau, Nemunėlio pakrantėje, reformatų mūrinė bažnyčia, jų viduryje įsikūrusi viena seniausių ugdymo įstaigų Biržų rajone – mokykla. Istoriniuose šaltiniuose minima, kad 1586 m. miestelyje jau veikė mokykla evangelikų reformatų vaikams, kurią fundavo kunigaikščiai Radvilos. Ne kartą istorijos šimtmečiuose keitusi statusą ir pavadinimą, 1951 m. rugsėjo 1 d. buvusios reformatų klebonijos patalpose atidaroma vidurinė mokykla. 1977 m. miestelyje pastatyta nauja, erdvi vidurinė mokykla, talpinanti 360 vietų mokinių, turinti bendrabutį, valgyklą, sporto salę, stadioną. Dėl mažėjančio mokinių skaičiaus nuo 2000 m. rugsėjo 1 d. vidurinė mokykla reorganizuota į pagrindinę mokyklą. Nuo 2004 metų rugsėjo 1 d. prie pagrindinės mokyklos prijungtas vaikų darželis „Nykštukas“, kuris tapo ikimokykliniu skyriumi, jame vykdomas ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas.

Miestelis yra ekonomiškai neaktyvioje zonoje - aplink nėra tranzitinių kelių, verslo įmonių ar ūkininkų, vyrauja nedarbas, seniūnijos duomenimis, tik apie 25 % žmonių turi darbą. Pagrindinis kultūros židinys kaime – mokykla, kuri visada atvira bendruomenei, čia organizuojami vietos bendruomenės, bibliotekos, Trečiojo amžiaus universiteto (TAU), seniūnijos, evangelikų reformatų ir katalikų bažnyčių, kultūros namų renginiai. Sporto aikštynais (teniso kortais, krepšinio aikšte, stadionu), sporto sale, mokyklos sale naudojasi vietos ir aplinkinių kaimų gyventojai.

Gyventojų skaičius Nemunėlio Radviliškio seniūnijoje mažėja kasmet dėl įvairių priežasčių: gimstamumo, nedarbo, jaunų šeimų emigracijos į užsienį, atokios geografinės vietovės. Vaikai iki 14 metų sudaro 8 % visų gyventojų, nuo 15 iki 19 metų – 4 % gyventojų.

2016 metais baigtas įgyvendinti projektas pagal LAAIF Klimato kaitos specialiąją programą modernizuota (apšiltinta mokykla), bendrabutis, ikimokyklinis skyrius, pagal projektą atliktas pastato išorės apšiltinimas, apšiltinta ir atnaujinta stogų danga, pakeisti langai, lauko durys, šildymo sistema.

Biržų r. Nemunėlio Radviliškio pagrindinės mokyklos vizija – saugi, kūrybiška, bendruomeniška mokykla.

Mokyklos misija - teikti kokybišką ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, pradinį ir pagrindinį išsilavinimą Nemunėlio Radviliškio seniūnijos bei aplinkinių vietovių mokiniams.

Mokyklos filosofija - 5 P: „Pagalba, Pagarba, Pozityvus požiūris, Pavyzdys, Palaikymas“.

Mokykla nuo 2000 metų dalyvauja sveikatą stiprinančių mokyklų projekte „Sveika mokykla“, todėl nuo 2005 metų vaikų ugdymas ikimokykliniame skyriuje pradėtas organizuoti orientuojantis į vaikų saugios, sveikos aplinkos, išreikštos sveiku gyvenimo būdu, ugdymu, kuris saugo ir stiprina fizinę ir psichinę vaiko sveikatą, sudaro sąlygas ikimokyklinio amžiaus vaikams judėti: šokti, žaisti judriuosius ir tautinius žaidimus, intensyviai veikti, sportuoti, kasdien ir pakankamai būti lauke, mankštintis, sistemingai grūdintis. Ikimokyklinio skyriaus vaikai naudojami renovuota mokyklos sporto baze: sporto sale, teniso kortais, stadionu, aikštynais.

Ikimokyklinis skyrius kartu su mokykla aktyviai dalyvauja projektinėje veikloje. Vykdomos pilietinės akcijos ir iniciatyvos Sausio 13-osios akcija „Atmintis gyva, nes liudija“, „DAROM“, organizuojami tradiciniai renginiai: „Kūrybinių partnerysčių diena“ kartu su mokykla, Skaitymo skatinimo projektai, Kalėdiniai karnavalai, tradicinė sporto šventė su tėveliais „Greitesni už vėją“, meninio skaitymo konkursas „Žodeliai iš mažų širdelių“. Organizuojamos pilietinės, tradicinės, šeimos ir tautinės šventės, skirtos Vasario 16-ajai, Kovo 11-ajai, „Vaikų Velykėlės“, Motinos dienos skirti renginiai, priešmokyklinukų išleistuvės.

12. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai.

Tėvai – svarbiausi vaiko ugdytojai. Jie yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą ir dalyvavimą vaiko ugdymo procese kaip partneriai. Su tėvais tariamasi dėl jų vaiko ugdymosi tikslų, ugdymosi rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, švietimo pagalbos teikimo, atsižvelgiama į jų lūkesčius bei pageidavimus. Ugdymo įstaigoje pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai savitumai. Ugdytinių tėvams sudarytos sąlygos bendrauti ir bendradarbiauti su įstaigos specialistais. Nuolat palaikomas ir skatinamas tėvų aktyvumas, vertinamos ir diegiamos jų idėjos lygių galimybių principu, bendradarbiavimas grindžiamas abipusiu pasitikėjimu, pagarba, geranoriškumu. Vaikas ugdomas atsižvelgiant į ugdymo šeimoje tradicijas, nuostatas, vaiko įgūdžius, patyrimą. Įstaigos internetinis tinklapis www.nrmokykla.lt padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

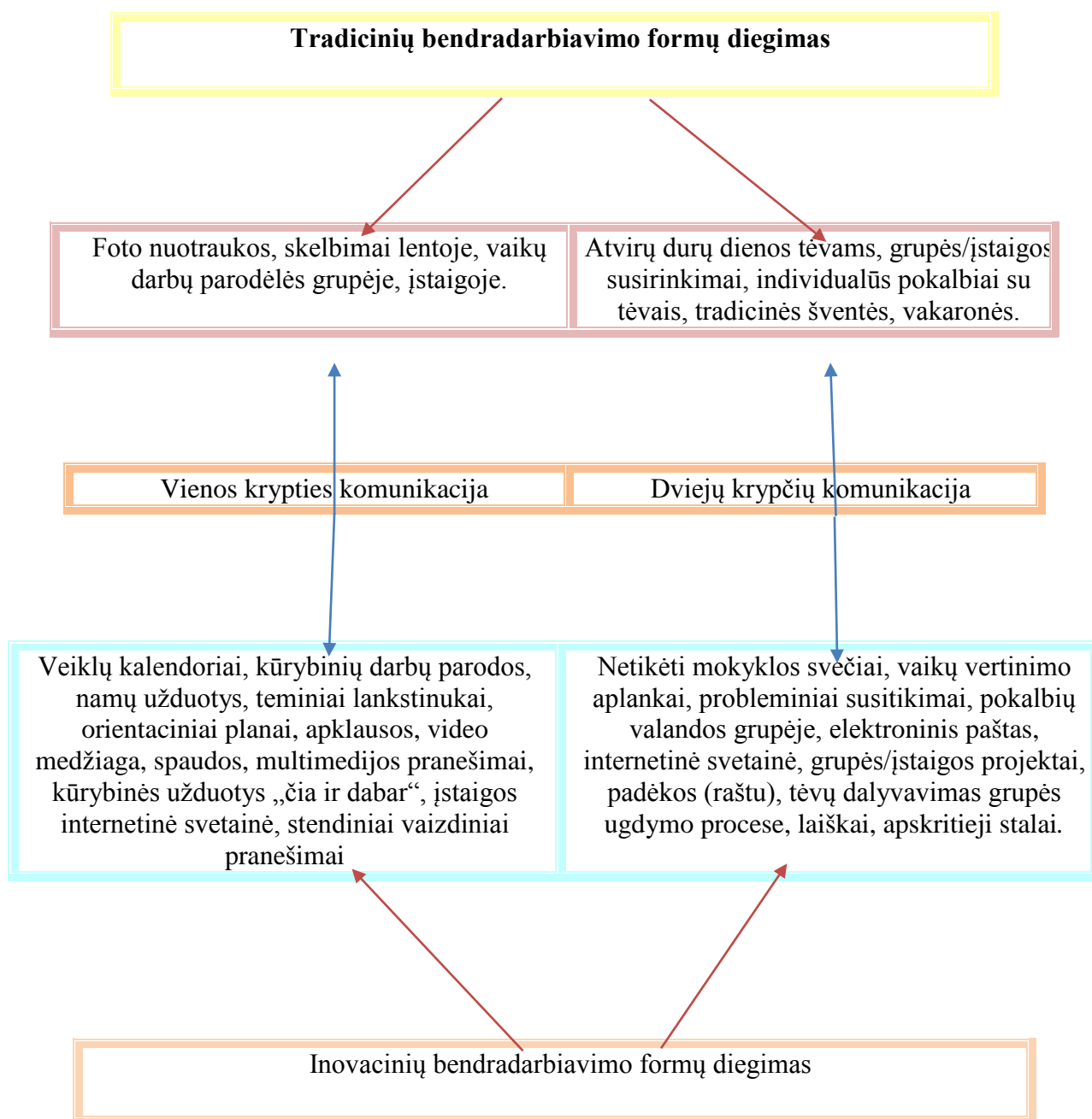
Tikslingai, konfidencialiai keičiamasi informacija su vaikų tėvais, kuri padeda gerinti vaiko ugdymo kokybę, siekti ugdymo proceso dialogo. Nuolatinis bendravimas su tėvais dėl vaiko pažangos, aktyvus tėvų įsitraukimas į ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklą, padeda siekti vaiko ugdymosi kokybės. Svarbūs ikimokyklinio ugdymo kokybės aspektai yra šie: personalo šiluma santykiuose su vaikais ir jų tėvais, gera ugdymo programa, saugumo ir sveikatos užtikrinimas, vaikams siūlomos socialinės ir fizinės veiklos įvairovė. Tėvams labai svarbu: ikimokyklinio ugdymo grupės aplinkos saugumas, vaiko poreikių tenkinimas. Atsižvelgiama ir tenkinama tėvų poreikiai organizuojant vaikų ugdymą, siekiant pažangos ir pasitikėjimu grįstų santykių.

Bendruomenės poreikiai.

Įstaigoje ugdomi vaikai, tėvų pageidavimu, nuo 2 mėnesių iki 6 metų, kaip rodo įstaigą lankančių vaikų tėvų apklausa, tėvai remia ir palaiko sveikatos ugdymo kryptį. Jie pageidauja, kad didesnę dalį užsiėmimų vaikai praleistų gamtoje, kad būtų ugdomi jų higieniniai, sveiko bei saugaus gyvenimo įgūdžiai, kad gebėtų pažinti save ir aplinkinius, suvoktų savo augimą ir vystymąsi, kūno priežiūrą. Tėvai tikisi, kad ugdymo įstaiga bendradarbiaus ugdant kitiems žmonėms pakantumo, bendradarbiavimo įgūdžius, turės galimybę dalyvauti pagrindinėje mokykloje vykšančiuose renginiuose, šventėse, sporto varžybose. Bus puoselėjamos tautinės – kultūrinės krašto tradicijos ir papročiai: Užgavėnės, Kalėdų šventės, Kūrybinių partnerysčių mugės, valstybinių švenčių minėjimai, miestelio gimtadienio šventė, lankysis Nemunėlio Radviliškio seniūnijos lankytinose vietose ir objektuose.

Taikomos įvairios bendradarbiavimo su šeima formos įstaigoje (1 pav.)

BENDRADARBIAVIMO SU ŠEIMA FORMOS MOKYKLOJE

13. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą.**Vaikams svarbiausia:**

- erdvė, laikas ir laisvė žaisti, padūkti, pabūti ramiai, atsipalaiduoti;
- žaislų įvairovė, galimybė naudotis šiuolaikiniais techniniais žaislais, kompiuteriais;
- kuo įvairesnė, ypač judri, veikla patalpose ir lauke;
- edukacinės išvykos (į istorines, kultūrinės ir kt. vietas);
- vaiko norus suprantantis, maloniai bendraujantis ikimokyklinio ugdymo auklėtojas, pasiūlantis įdomios veiklos, tačiau nenurodinėjantis, ką jie turi veikti;
- geri draugai, su kuriais galima kartu žaisti, vaikų draugystės skatinimas ir rėmimas;
- galimybė būti išklaustytiems, išreikšti savo nuomonę, kuri pripažįstama ir vertinama;
- pakankamai laisvės savo sumanymams įgyvendinti.

Tėvams svarbiausia:

- gera vaiko savijauta ir sveikata;

- šiltas ikimokyklinio ugdymo auklėtojo ir kitų specialistų santykis su vaikais ir jų tėvais;
- saugi, estetiška ir jo poreikius tenkinanti ugdymo įstaigos aplinka;
- įdomus, turiningas kasdienis vaiko gyvenimas grupėje.

Ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir specialistams svarbiausia:

- gera vaiko savijauta;
- vaiko ugdymosi tikslų siekimas;
- turiningas, į vaiką bei jo poreikius orientuotas ugdymo proceso organizavimas grupėje;
- saugios, vaikų ugdymąsi skatinančios aplinkos kūrimas;
- geri vaiko pasiekimai ir nuolat daroma pažanga;
- profesionalus darbas su gabiisiais bei vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovams svarbiausia:

- aukšta ikimokyklinio ugdymo auklėtojų ir kitų specialistų kvalifikacija;
- šiuolaikinius vaiko ugdymosi reikalavimus atitinkanti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programa ir kokybiškas jos įgyvendinimas;
- įstaigoje sukurtos geros ugdymosi sąlygos vaikams;
- įstaigos atvirumas tėvams ir bendruomenei.

II SKYRIUS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

14. Ikimokyklinio ugdymo pedagogai vadovaujasi šiais principais:

14.1. Atsinaujinimo. Atvira naujai patirčiai ir kaitai.

14.2. Demokratiškumo. Skatinama lygiavertė vaiko ir suaugusiojo partnerystė ir sąveika, kai ugdytojas orientuojasi į vaiką kaip į asmenybę. Šeimos ir mokyklos sąveika grindžiama tėvų ir auklėtojų iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, tėvų pedagoginiu švietimu. Vaikams sudaroma galimybė kritiškai mąstyti, rinktis sau įdomią veiklą, elgtis savarankiškai, laikytis grupėje susikurtų taisyklių.

14.3. Diferencijavimo. Ugdymo procesas grindžiamas visapusišku amžiaus ypatumų žinojimu, atsižvelgiama į vaiko ar vaikų grupės ugdymo(si) poreikius. Ugdymo tikslai diferencijuojami ir individualizuojami. Sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos vaikams, turintiems ypatingų poreikių (gabiems, turintiems specialius poreikius, socialiai ar pedagogiškai apleistiems ar kt.). Ugdymo priemonės diferencijuojamos pagal poreikių reikmes.

14.4. Grįžtamojo ryšio. Skatinamas šeimos ir auklėtojų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si), nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, auklėtojo veiklos refleksija padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir inspiruojanti kokybinius pokyčius. Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas grindžiamas pasitikėjimu, abipuse pagarba bei dėmesiu.

14.5. Individualizavimo. Atsižvelgiama į kiekvieno vaiko išsivystymo lygį, patirtį, jo ugdymosi poreikius ir galimybes, individualumą sąlygojančius veiksnius: šeimos kultūrą, tradicijų įvairovę, vaiko amžiaus ypatumus, lytį, charakterį, pažinimo stilių, pomėgius, vaiko savęs vertinimą, specialiuosius ugdymosi poreikius ir priežastis.

14.6. Integralumo. Padeda suvokti grožį kaip vertybę. Ugdyti teigiamą požiūrį į meno, gamtos ir žmogaus vertybes. Socialinį jautrumą ugdyti per supančią aplinką ir kultūros paveldą. Vaiko empatiją (susitapatinimą) sieti su supančia aplinka ir ją tausoti.

14.7. Konfidencialumo. Tiesiogiai susijęs su pedagogo etika ir reikalauja atkreipti dėmesį į informaciją, susijusią su konkrečiu asmeniu.

14.8. Sveikatingumo. Vaikui ugdoma nuostata savarankiškai laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos, poilsio ir maitinimosi ritmo, pratinama saugoti savo ir kitų fizinę ir psichinę sveikatą, švarinti aplinką, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje.

14.9. Tautiškumo. Padedama augančiam vaikui perimti, perduoti ir puoselėti lietuvių tautos kultūrinės vertybes, Palangos krašto, Žemaitijos regiono papročius, tradicijas ir visa kas jį supa įprasmingi per vertybes – dorovinės žmogaus nuostatos į aplinką.

14.10. Tęstinumo. Siekiama, kad glaudžiai bendradarbiaujant su šeima vaikai sėkmingai pereitų nuo ugdymo(si) šeimoje prie ugdymo(si) ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus grupėse, atsižvelgiant į vaikų įgytą patirtį ir gebėjimus bei jo ugdymo(si) perspektyvą.

14.11. Visuminis. Organizuodamas veiklą pedagogas paiso vaiko raidos ir vaikų kultūros dėsningumo, siekia jo vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų plėtotės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio dermės.

III SKYRIUS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

15. Tikslas – siekti, kad vaikai įgytų jų amžiaus tarpsniui būtinus savarankiškumo, socialinius, kognityvinius gebėjimus, išmoktų kritiškai mąstyti, nebijotų klausti, pasitikėtų savimi, augtų atsakingais Lietuvos ir pasaulio piliečiais, gerbtų save ir aplinkinius, žinotų savo teises ir pareigas.

16. Uždaviniai:

16.1. pritaikyti ugdymo turinį (gamtos ir aplinkos pažinimas, kalba, matematika ir IT raštingumas, meninis ugdymas, fizinis aktyvumas ir sveikata, emocinio intelekto ugdymas), kuris padėtų atsiskleisti vaikų individualiems gebėjimams;

16.2. siekti bendravimo ir socialinių įgūdžių formavimosi, kuriant palankias aplinkas vaikų kultūrai plėtoti, žaidimui, bendravimui, tyrinėjimams, kūrybai;

16.3. ugdyti ir plėtoti vaiko kalbą, kaip bendravimo, saviraiškos, pažinimo priemonę;

16.4. stiprinti vaiko fizinę ir psichinę sveikatą, tenkinti aktyvaus judėjimo, saugumo poreikį; 19.5. padėti ir paskatinti vaiką pažinti save, aplink supantį pasaulį, sukuriant sąlygas įvairiems pažinimo ir tyrinėjimo būdams;

16.5. skatinti vaikų meninę raišką, palaikant jo spontaniškas idėjas, kūrybiškumą, ugdyti estetinį suvokimą;

16.6. užtikrinti pozityvų mokytojų ir šeimos bendradarbiavimą, kuriant pridėtinę ugdymosi vertę;

16.7. kurti estetišką, saugią, funkcionalią aplinką, skatinančią vaiką kurti, pasitikėti, išreikšti save bendraujant su įstaigos bendruomene;

17. Ugdymo vertybės – ori, laisva, kūrybiška asmenybė, sėkmingai besimokantis, aktyvus bendruomenės dalyvis, tolerantiškas skirtybėms.

18. Esminė ugdymo nuostata – nuo vienerių iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymo (si) ir pasiekimų vertinimo sričių įgytas santykis su savimi, su kitais ir su aplinka išreiškiantis nusiteikimas, polinkis, požiūris.

IV SKYRIUS UGDYMOSI TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

19. Programoje sąlyginai išskiriamos penkios kompetencijų grupės (2 pav.), kurios sudaro ikimokyklinio ugdymo pagrindą, tačiau visos kompetencijos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir dažnai iš dalies persipina. Vienos kompetencijos raida veikia ir yra veikiama kitų kompetencijų raidos, todėl būtina atsižvelgti į kiekvieną kompetenciją:

19.1. **Socialinę kompetenciją** sudaro šios tarpusavyje glaudžiai susijusios ugdymo sritys: vaiko santykiai su suaugusiais ir santykiai su bendraamžiais, emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba. Rekomenduojamos temos socialinei kompetencijai ugdyti(s): „Mano draugai“, „Mano šeima“, „Mano gimtinė, jos žmonės“, „Mano mieli namai“, „Mano augintinis“, „Atvėrus senolių skrynią“, „Mano elgesys – kitų palankumas ir saugumas“, „Šilti jausmai baltais žodeliais sninga“, „Gėrį ir grožį kuriame darbu“, „Adventas – laukimo metas“, „Saulutė šviesiausia, motulė geriausia“, „Pabūsiu sau teisėju“, „Noriu būti toks kaip tėtis“, „Tingėti negarbinga, tingėti negražu“, „Kas gerai, o kas blogai?“ ir t.t.

19.2. **Sveikatos kompetenciją** apima kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas. Rekomenduojamos temos sveikatos saugojimo kompetencijai ugdyti(s): „Mano kūnas“, „Noriu augti sveikas ir žvalus!“, „Kokia daili suknelė ir švarūs bateliai“, Kaip atsiranda maistas.

Kašnelio kelionė“, „*Lėlės Alės gimtadienis*“, „*Maistas ir sveikata*“, „*Smagurių mugė*“, „*Vitaminų karalystė*“, „*Mano dienele*“, „*Juda rankelės, trepsi kojelės*“, „*Vandens lašelio kelionė*“, „*Saugokis ligos! Vaistai*“, „*Aš tave saugau, saugokis ir tu!*“, „*Aš saugus namuose*“ ir kt. Fizinis aktyvumas užtikrinamas kūno kultūros užsiėmimų, rytinių mankštų, pasivaikščiojimų lauke metu.

19.3. **Pažinimo kompetenciją** sudaro aplinkos pažinimas, skaičiavimas ir matavimas, tyrinėjimas, problemų sprendimas. Rekomenduojamos temos pažinimo kompetencijai ugdyti(s): „*Mano kūnas*“, „*Jausmų pasaulyje*“, „*Aš panašus į kitus*“, „*Esu nepaprastas ir įdomus*“, „*Aš buvau pipiras, o dabar jau vyras*“, „*Viskas žaidimas ir nežaidimas*“, „*Technikos stebuklai*“, „*Viską noriu išmatuoti, viską reikia suskaičiuoti*“, „*Pastebėk ir pavadink*“, „*Daiktai aplink mane*“, „*Atrask, kas mus sieja*“, „*Mano diena*“, „*Ekologijos takeliu*“, „*Krinta lapas uosio, krinta lapas klevo*“, „*Oi tu žiema, žiemužė*“, „*Žiema, žiema bėk iš kiemo*“, „*Čir vir vir pavasaris*“, „*Rid rid rid margi margučiai*“, „*Kalėdos - stebuklų metas*“, „*Lietuvos augalai, paukščiai, žvėrys ir kiti gyvūnai*“, „*Gamtos reiškiniai*“, „*Saugus elgesys gatvėje, gamtoje, namuose*“.

19.4. **Komunikavimo kompetenciją** sudaro sakytinė kalba ir rašytinė kalba. Rekomenduojamos temos: „*Klausyk, vaikeli, kaip skamba raidelės!*“, „*Ką pasakoja knygos lapeliai*“, „*Kuriu pasaką*“, „*Paklausk, kaip aš sakau.*“, „*Atgiję paveikslėliai*“, „*Kas čia ne taip?*“, „*Susimaišę žodžiai*“, „*Pasakyk kitaip*“, „*Pokalbių kertelė*“, „*Kiek kalbelių, kiek kalbų*“ ir kt.

19.5. **Meninė kompetencija** sietina su menine raiška ir estetiniu suvokimu. Rekomenduojamos temos: „*Grožis ir gėris visada kartu*“, „*Kalėdos stebuklų metas*“, „*Kas tu esi, šviesos ugnele?*“, „*Močiutės skrynioje*“, „*Velykų margučių pilnos kišenės*“, „*Menų savaitė*“, „*Svečiuose – pasaka*“, „*Aš kūrėjas*“, „*Kaziuko turgus*“, „*Spalvos ir šešėliai*“, „*Mano vaizduotės pasaulis*“.

19.6. Mokėjimas mokyti, kūrybiškumas, iniciatyvumas ir atkaklumas integruojami į visas penkias kompetencijų grupes.

2 pav.

2 pav.

20. Ugdymo turinys įgyvendinamas kryptingai, parenkamas visai grupei orientuojantis į bendrus grupę lankančių vaikų poreikius bei kompetencijas ir pritaikomas pagal individualius gebėjimus, atsižvelgiant į vaikų ugdymo pasiekimus. Planuojant ugdymą, vadovaujamosi į vaiko ugdymosi rezultatus orientuotą atvirąjį ugdymosi veiklos planavimą. Iš pedagogo vaikai sulaukia kryptingo ir tikslingo ugdymo(si) pasiūlymų, o patys vaikai eina ten, kur veda jų poreikiai, interesai, vaizduotė, patirtis. Pastebėjus, kad vaikui kilo sumanymas, jis palaikomas, padedama išplėtoti idėją, problemą ir ją išspręsti, ieškoti naujų, dar neišbandytų sprendimo būdų.

21. Ugdymo metodai:

Ikimokyklinio ugdymo mokytojai, siekdami įgyvendinti programoje numatytus tikslus ir uždavinius, ieško veiksmingų metodų, kurie užtikrintų efektyviausią pedagogo ir vaiko sąveiką. Veiksmingiausi tie metodai, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno vaiko individualioms galioms, kurie būtų patrauklūs ir įdomūs vaikams, turėtų įdomių žaidybinių elementų, skatintų vaikų praktinius įgūdžius. Vaikų gebėjimų ugdymo (si) pagrindas – žaidimas. Rekomenduojami metodai:

Žaidimas – tai pagrindinis vaikų ugdymosi metodas. Žaidimas ir ugdymosi procesas glaudžiai susiję. Žaisdami įvairaus pobūdžio žaidimus vaikai ugdomi tuomet, kada jų žaidimas atitinka jų galimybes ir poreikius. Žaisdamas vaikas pažįsta artimąją aplinką, tyrinėja ir patiria atradimų džiaugsmą. Aktyviai veikdamas žaidimines situacijas vaikas kuria, išreiškia save, bendrauja su bendraamžiais ir suaugusiais, išklauso kitus, siūlo savo idėjas. Vaikai žaidžia sportinius žaidimus – futboliukas, estafetės, varžybos, komandiniai žaidimai.

Pavyzdžio metodas: mokytoja pati ką nors veikia visų vaikų akivaizdoje ir taip skatina vaikus ją mėgdžioti; mokytoja pati pradeda žaidimą, dainelę taip sudomina vaikus, vėliau pasiūlo vaikams tai pratęsti patiems;

Mokytojas veikia kartu su vaikais partnerio teisėmis; pati ką nors veikia (siuva lėlėms drabužius, gamina priemones) paprašo vaikus padėti.

Interpretacija: vaiko saviraiškos ir kūrybiškumo skatinimo būdas, padedantis jam atsiskleisti, savitai išreikšti savo ar pedagogų pasiūlytus sumanymus, idėjas.

Pokalbis, diskusija: vaikai skatinami išreikšti savo nuomonę, požiūrį, argumentuoti išsakytas mintis, klausyti ir girdėti, ką sako kiti, apibūdinti savo ir kitų veiklą, kritiškai mąstyti.

Kūrybiškumą skatinantys metodai: naujų sumanymų kūrimas, „minčių lietus“, problemų sprendimas, idėjų kūrimas, informacijos radimas ir jos pritaikymas, vaizduotės pratimai ir kt.

Informacinių technologijų taikymas: kompiuteriniai žaidimai, praktiniai užsiėmimai prie interaktyvios lentos, fotografavimas, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas.

Eksperimentavimas, tyrinėjimas: vienas iš aplinkos pažinimo ir patirties kaupimo būdų, kurie skatina vaiką aktyviai veikti, daryti atradimus, planuoti, organizuoti.

Regio Emilia metodo elementai: meninė veikla prie šviesos ir smėlio stalų, kūrybinėse laboratorijose, eksperimentavimas su šviesomis ir spalvomis ir kt.

Projektų metodas: šio metodo taikymas padeda formuoti įvairesnį ugdymo procesą, atsižvelgiant į platesnį grupės ar mokyklos poreikį.

Išvykos, ekskursijos, veiklos už mokyklos ribų: turtinama vaikų pažintinė, socialinė, kalbinė ir emocinė patirtis, ugdomi įgūdžiai ir gebėjimai, veikti aplinkoje.

22. Ugdymo priemonės.

Siekiant kokybiško ugdymo tikslų įgyvendinimo, Mokykloje taikomos priemonės: ugdymosi veiklos planavimas. Taikoma struktūruotas ugdymosi veiklos planavimas. Numatomi veiklos tikslas, uždaviniai individualioje vaiko veikloje, veikloje grupelėmis, veikloje visoje grupėje, už grupės ribų, bendravime su šeima. Kiekvienas mokytojo parengtas planas apmąstomas, reflektuojamas mokytojų komandoje, aptariant tolimesnes veiklos kryptis.

Edukacinė mokyklos aplinka. Grupės aplinkoje numatomos erdvės kūrybinei veiklai, pažintinei-tiriamajai veiklai, aktyviam judėjimui, žaidimams. Aplinka pertvarkoma ir pritaikoma atsižvelgiant į vaikų amžių, poreikius, ugdymo tikslus. Veikla plėtojama už grupės ribų. Praktinės veiklos padeda vaikams artimiau suprasti gyvūnų ir paukščių elgseną, išsiugdyti gyvūnų globos ir

priežiūros įgūdžius, pastebėti gyvąjį grožį savo bendruomenės aplinkoje. Mobili bibliotekėlė: skatina vaikus įgyti ankstesnę skaitymo patirtį, propaguoti skaitymo kultūrą šeimose. Mokyklos muziejus. Vaikai susipažįsta su tautos praeitimi (buitiniais rakandais ir kt.). Salė pritaikyta vaikų meninei veiklai ir judriai veiklai, renginiams. Edukacinė lauko aplinka: sukurtose kiemo erdvėse sieksime ugdyti dorą, sveiką, gebantį pastebėti ir kurti grožį vaiką. Sieksime, kad kieme vaikai turėtų erdves pažinimui, stebėjimams, bandymams, literatūrinei, meninei, kūrybai.

Pagal poreikį vaikams organizuojamos mokytojų parengtos edukacinės programos:

1. Kas pražydo mūsų kiemo pievelėje pavasarį. Siekiai - praktiškai stebėti pražydusius augalus, jų pasikeitimus, aptarti jų naudą. Susipažinti su augalais apdainuotais lietuvių liaudies dainose pvz. papartis, raskila.

2. Kiemo kraštovaizdžio tyrinėjimas (5–7 metai). Siekiai - sudaryti su vaikais aptartos vietovės žemėlapi, atpažinti augalų rūšis pagal požymius, išmatuoti medžių aukštį, nustatyti medžio amžių, nustatyti spygliuočių ir lapuočių medžių skirtumus.

3. Kelionė pažinimo keliu po mokyklos kiemą. Siekiai - praktiškai pastebėti, kaip medžiai, krūmai ruošiasi pavasariui (pumpurai), aptarti, koks oras mūsų kieme (oro tarša), praktiškai išmatuoti vėjo stiprumą, susipažinti su didžiausiais medžiais mokyklos kieme.

Edukacinė ugdymo grupės aplinka. Grupės aplinkoje vaikams gausu bendro naudojimo priemonių, taip pat vaikai turi individualaus naudojimo priemones, kurias laiko susitartose vietose (individualios dėžės, lentynėlės). IKT kabinete (skaitmeninė grupės aplinka). Diegiamos ir naudojamos ugdymo kokybei gerinti naujai atsirandančios kompiuterinės komunikavimo priemonės: interneto ryšys, kompiuteris, skaitmeninis foto aparatas, filmavimo kamera, CD grotuvas, įvairūs programuojami žaislai. Šių priemonių dėka aktyvinamas vaikų kūrybiškumas, mąstymas, mokantis tiksliau ir saugiai naudotis technologijomis.

Skaitmeninė grupės aplinka formuojama pagal vaikų amžių, jų gebėjimus, poreikius.

Priemonės pažintinei veiklai.

Bendro naudojimo priemonės. Vandenį geriantis popierius, vaškas, rašomoji lenta, lentynėlės, dėžės, krepšiai žaislams, skaičių, formų, dydžių, spalvų knygeles, dalies, visumos kortelės, priemonės eksperimentavimui (smėlis, akmenėliai, vanduo, gamtinė medžiaga, didinamieji stiklai, indai bei priemonės žaidimai su smėliu ir vandeniu, muilo burbulai, žaislinės plunksnos), ilgio matavimo priemonės, skaičiavimo pagaliukai, geometrinės figūros, pinigų pavyzdžiai, žaislai grupavimui, rūšiavimui, serijų dėliojimui, išardomi ir sudedami žaislai, techniniai žaislai. Žmonių buities, profesijų atributai.

Priemonės socialinei veiklai.

Individualaus naudojimo priemonės. Asmeninis žaislas, segtuvas (dienoraštis), pratybų knygelės. Segtuve lapai su šeimos ar grupės gyvenimo nuotraukomis, bendravimo situacijų lapai ir kt. Bendro naudojimo priemonės. Popierinės kortelės vardui, užrašams. Saugaus eismo, elgesio bendravimo situacijų pratybų lapai, žaislai vaikams džiuginti (žaidimai su burbulais, balionais). Lietuvos ir regiono žemėlapiai. Lietuvos Respublikos vėliava (maža), gaublys, saugaus eismo kortelės ir elgesio kortelės, nuotaikų kortelės, siužetiniai žaislai, profesijų atributai, buities daiktai, žaidimai poromis (domino, loto), atsipalaidavimo žaislai (minkšti žaislai, kamuoliukai), priemonės šviesos ir šešėlių žaismui, veidrodžiai, raminančios ir aktyvinančios priemonės, muzikos įrašai. Papildomos ugdymo priemonės. Žurnalai, paveikslėliai, daiktų modeliai, žaislai - galvosūkių, priemonės skirtos „persirengti“, „pasipuošti“. Kompiuteriniai žaislai, skatinantys išbandyti nauja.

Priemonės komunikacinei veiklai.

Individualaus naudojimo priemonės. Popierinės (kortelės, juostelės, lapeliai), asmeninė knygelė, popieriniai lipdukai (įvairaus dydžio kortelės), atvirukai, vokai, laiškų rašymo lapeliai. Bendro naudojimo priemonės. Knygos vaikams (grupės bibliotekėlė), raidynai, žodžių kortelės, juostelės, stalo žaidimai su raidėmis, užrašais skirti kalbai ugdyti. Žaislai su užrašais (kubeliai, mašinėlės ir kt.).

Priemonės sveikatos saugojimo veiklai.

Individualaus naudojimo priemonės. Servetėlės, dantų pasta, šepetėliai. Bendro naudojimo

priemonės. Higienos reikmenys, kaspiniai, skarelės šokiui, šokdynės virvutės, kamuoliai, kėgliai, badmintonas, batutas, laipiojimo virvutės, sūpuoklės ir kt., priemonės estafetėms. Kamuoliai skirti šokuoti, supamieji žaislai, priemonės varstymui, segiojimui, raišiojimui. Paveikslėliai, loto sveikatos ir augimo temomis.

Priemonės meniniams gebėjimams ugdyti.

Individualaus naudojimo priemonės. Piešimo popierius, pieštukai, akvarelė, guašas, pirštų ir kt. dažai, teptukai. Bendrojo naudojimo priemonės. Medžiagos tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniams darbams. Priemonės darbo vietai uždengti, apranga dirbti su dažais, širmelė ar kita įranga teatrui, pirštukų lėlės, lėlės marionetės, lėlės ant lazdelių ir kt. Apranga ir vaidybos atributika. Priemonės muzikavimui (pagal amžių), muzikos ženklai, muzikos ženklų rinkiniai muzikos raštui (pagal amžių). Muzikiniai žaislai.

Pagal amžių suformuoti grupėse žaidimų kampeliai, žaislai ir žaidimai laisvalaikiui.

VAIKO PASIEKIMŲ JUNGIMAS Į KOMPETENCIJAS

3 pav.

V SKYRIUS
IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMŲ ŽINGSNIAI

23. Ugdymo turinys:

Sveikatos kompetencija			
1.UGDYMO(SI) SRITIS. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI			
<i>Vertybinės nuostatos. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.</i>			
<i>Esminiai gebėjimai. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.</i>			
Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar sauja.	Skatinama valgyti pirštais. Tirštą maistą duodama tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokoma laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaidžiama žaidimą „Pamaitinkime lėlytę, meškuči“, pratinama būti savarankiškam.
2-asis žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai.	Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Skatinama vaiką valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaidžiama žaidimus „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. Grupėje reikalinga didelė lėlė su drabužių rinkiniu, siūloma vaikui ją rengti žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką pasivaikščioti“. Žaidžiama įvairius žaidimus imituojant rengimosi veiksmus. Kuriamos žaidybinės situacijos „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankas, išpučiame nosį.“ Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ir t. t.
3-iasis žingsnis	Savarankiškai valgo ir geria.	Pradedama naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	Skatinama valgyti įvairų maistą. Pratinama gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, mokoma valgyti ramiai. Pratinama keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Siūloma žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz., „Gimtadienio šventė“, „Svečiuose“ ir kt.). Prižiūrima, kad vaikas valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagiriama vaiką už pastangas. Mokoma taisyklingai naudotis tualetu. Žaidžiama žaidimus

			„Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Skatinama klausytis ir (ar) imituoti eilėraštkus: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“.
4-asis žingsnis	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą	Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Primenama, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbama apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Prieš valgant vaikai įtraukiami į stalo padengimo veiklą, siekiama, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbama su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti. Rekomenduojama tėvams aprengti vaikus patogiais ir lengvai aprenjamiems drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinama vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokoma vaikus taisyklingai plautis ir šluostyti rankas, prausti ir šluostyti veidą. Primenama, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, kad naudotųsi nosinaite. Skatinama sutvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant. Naudojamos vaizdines priemonės apie saugų elgesį. Rodomi mokomieji filmukai. Organizuojamos saugaus elgesio veiklos (viktorinos, pramogos, išvykos), kviečiama medicinos darbuotojus, gaisrininkus.
5-asis žingsnis	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, padedamas suaugusiojo.	Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai	Rodoma, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis kalbama apie pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Pasakojama apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Primenama, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinamas vaikų savarankiškumas. Pasiūloma vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais. Kartu su vaikais organizuojami projektai apie saugų vaikų elgesį.

<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą</p>	<p>Taisyklingai naudojami peiliu. Valgydamas laiko šakutę kairiąja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojami veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. Pjausto daržoves, vaisius. Kala vinis į lentą. Siuva, siuvinėja</p>	<p>Kartu su vaikais aptariama, kodėl žmogus valgo. Prašoma vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuojama, kurie iš jų vartojamų produktų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Naudojama vaizdinė medžiaga, žaidžiant mokomasi atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuojami įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimai, jais skatinama pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausomasi skaitomų knygelių, vaidinama, žaidžiami loto, žiūrimi filmukai apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuojami maisto produktai (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinius. Pasiūloma vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Sušlapusius rūbus, avalynę mokoma pasidžiauti. Prausykloje aprūpinama skystu muilu su dozatoriumi. Primenama, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinama, kaip švariai nuplauti muiluotas rankas, teisingai naudotis rankšluosčiu. Žaidžiami rankų plovimo žaidimai. Parūpinama priemonių reikalingų kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. Apsilankoma su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. Vaikai skatinami stebėti savo ir kitų taisyklingą laikyseną.</p>
-------------------------------	--	--	---

2. FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinės nuostatos. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

<p>1-asis žingsnis</p>	<p>Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuojama laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.</p>	<p>Vaikas atsispiria kojomis nuo suaugusiojo delnų. Vaikas ropoja per pagalvėles, per į ritinį susuktą takelį ar laiptais aukštyn. Vaikšto laikydamasis įvairiu atstumu sustatytų baldų. Vaikas laiko rankoje žaisliuką, juo suduoda per matomus daiktus, siekia ir čiumpa žaislus, perima juos iš</p>	<p>Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatintant ropoti iki jų; ropoti peršviečiamu tuneliu, po stalu, užtikrinant vaiko saugumą. Skatinama žaisti žaidimus „Eikš pas mane“, „Pažiūrėk koks žaisliukas“. Skatinama, žaisti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt. Siūloma dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą.</p>
-------------------------------	---	--	---

		vienos rankos į kitą.	
2-asis žingsnis	Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyrą pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą.	Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyrą, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda kamuolį.	Siūloma žaisti žaidimus lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą - „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Automobilis ir paukšteliai“ ir kt. Sudaromos vaikui galimybės nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą kubelių, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, pakviesti eiti „tilteliu“ paskui save. Siūloma statyti bokštelius, užsukti ir atsukti dangtelius, lipdyti iš minkšto plastelino. Žaidžiamas žaidimas „Takelis“. Iš popieriaus juostelių padaryti apie 3–5 cm takelį. Duoti vaikui kruopų, tegu beria ant takelio ir kviečia paukštelių lesti. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.
3-iasis žingsnis	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą	Vaikas stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes), po to pakeičia koją. Vaikas vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudydamas. Vaikas vaikšto keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa. Ant grindų išdėstytos pėdos – vaikas jomis eina paprastai, po to ant pirštų galų. Vaikas laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos. Vaikas įmeta sagą, kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. Į išvirkščią pusę išverčia savo kojines. Ridendamas ar mesdamas kamuolį vaikas taiko į kėglius, išdėliotus ant žemės, vartelius. Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria	Naudoti priemonę „Kempinėlių takelis“ (tai nebereikalinga parketo lenta, ant kurios užklijuota minkšta kempinė). Sudaryti sąlygas vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“). Organizuoti siužetinių pratimų, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaryti sąlygas vaikams laiptuoti kopėtėlėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Žaisti žaidimą „Pašto dėžutė“. Kartu su vaikais imituoti šuoliuojančius gyvūnus. Žaisti žaidimą „Viens, du, trys – pasiruošęs – šok!“ Pasiūlyti vedžioti labirintą (galite rasti internete arba patys nubraižyti). Tegu vaikas veda pieštuku arba piršteliu. Kad būtų įdomiau, sugalvokite pasakojimų, pasakų: kur veda šis kelias, pas ką ir t. t. Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais pasidarykite vėrinį, verkite makaronus, sagas, karoliukus ir t. t. Pradėti nuo didesnių skylių, taip mažyliui bus įdomiau, po to verti vis smulkesnius daiktus. Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz., žaidimas kėgliais ir kt.). Mokyti žirkėmis įkirpti popierinės saulutės

		sagas. Vaikas gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tolstant. Įkerpa žirkėmis popieriaus kraštą.	spindulėlį.
4-asis žingsnis	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką.	Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	Vaikui siūloma įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų, važinėti triratukais, paspirtukais. Sudaromos sąlygos minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino, kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaidžiami pirštukų žaidimai. Siūloma žaisti su įvairiomis gamtinėmis medžiagomis: įvairiomis kruopomis, gilėmis, kaštonais. Skatinami žaidimai, kurių metu įvairius daiktus vaikas gali imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą.
5-asis žingsnis	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria, meta kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.	Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	Organizuojama veikla, kurios metu atliekami ritminiai judesiai pečiais, galva, mušinėjami, mėtomi kamuoliai, ėjimas keičiamas bėgimu, vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuojamos bėgimo estafetės, įvairių šuolių žaidimai, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaidžiami žaidimai su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūloma vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. Siūloma piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštę. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti su pipete. Grupėje parūpinama įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo; skalbinių segtukų, kuriuos vaikas stengtųsi paimti segtuką trimis pirštais ir prisegti.
6-asis žingsnis	Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvėringas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar	Rankos ir pirštų judesius atlieka greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų	Organizuojamos įvairios estafetės, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaromos sąlygos žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę. Pasiūloma vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą ant kartono,

<p>pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn/nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.</p>	<p>elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.</p>	<p>kurti įvairius ornamentus, sudygsniuoja nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., Nerti vąšeliu, daryti kutus. Vaikai aprūpinami priemonėmis, tinkančiomis konkrečioms sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, kėglių, lazdų). Organizuojami įvairūs sportiniai žaidimai, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje.</p>
--	--	---

Socialinė kompetencija

3. UGDYMO(SI) SRITIS. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybines nuostatas. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Bendrieji gebėjimai. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).

<p>1-asis žingsnis</p>	<p>Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.</p>	<p>Verkia, kai yra alkanas, šlapias ar ilgesniam laikui paliktas vienas. Kai vaiku besirūpinantis suaugusysis greta, vaikas nuo jo atsiskiria ir drąsiai tyrinėja aplinką, rizikuoja. Ko nors išsigandęs, bėga pas suaugusįjį ir jo ramina greitai nurimsta. Atsiskyres liūdi, verkia, vėl susitikęs – džiaugiasi, leidžiasi, nori būti jo ramina. Krykštauja, kai suaugusieji su juo žaidžia.</p>	<p>Stengiamasi suprasti vaiko emocijų reiškimą ženklus ir pasirūpinama juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Vaikas kalbinamas, stengiamasi įvardyti jo emocijas. Atsiskyrus nuo tėvų, vaikui suteikiamas fizinis artumas, dėmesys, nukreipiamas į įdomią veiklą, suteikiant džiugių, malonių potyrių.</p>
<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas</p>	<p>Vaikas džiaugsmą išreiškia ir ramiai šypsodamasis, ir kvatodamas balsu. Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, lengviau įžvelgiamos pasikeitusių nuotaikų priežastys – pavargo, kitas vaikas atėmė žaislą ir pan. Meta žaislą ant grindų ir, jeigu auklėtojas šypsodamasis jį paduoda, šis juokdamasis jį vėl meta ant grindų. Paklaustas „Kuris verkia?“, vaikas parodo paveikslėlį su verkiančiu kiškiuku, paklaustas „Kuris juokiasi?“, rodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku. Žiūri į</p>	<p>Grupėje įtaisoma vaikų ūgio veidrodinė siena, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Kalbinamas vaikas pavadinama jo reiškiama emocijas, pastebi kitų žmonių nuotaikas. Kartu su vaiku vartomos knygeles, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuojama skirtingų nuotaikų dainėles. Su lėlėmis, kitais žaislais žaidžiama žaidimus, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi. Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Pasakyti, kad vaikas liūdnas, pačiam jį paglostyti ir paskatinti kitą vaiką jį paglostyti. Su lėlėmis, kitais žaislais žaisti žaidimus, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi</p>

		verkiantį vaiką ir užjausdamas jam duoda savo žaislą, paglosto	
3-iasis žingsnis	Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguojama (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).	Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“ Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. Nuščiūva, jei auklėtoja išsigąsta paliejusi vandenį.	Pastebima, kai vaiko emocijų ir jausmų raiška išsiplečia ir skirtingai į ją reaguojama, padedama atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Žaidžiamas žaidimas „Veidelis“. Užsidengti veidą ir atsidengti, demonstruojant vis kitą emocinę išraišką. Vartomos ir skaitomos vaikui „nuotaikų knygelės“. Būti vaikui pavyzdžiu, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaisti žaidimą „Veidelis“. Užsidengti veidą ir atsidengti, demonstruojant vis kitą emocinę išraišką.
4-asis žingsnis	Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, reaguojama (pvz. stengiasi paguosti, padėti). Pavadina pagrindines emocijas – rimtas, liūdnas, linksmas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguojama (pvz., stengiasi paguosti, padėti). Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksmas, o kitam tuo pat metu liūdnas).	Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą. Pasako, kad švenčiant gimimo dieną buvo linksmas, kad supyko, kai draugas su juo nežaidė. Stovėdamas prieš veidrodį paprašytas gali nutaisyti linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. Pažiūrėjęs į bendraamžį pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas. Jei pastebi supykusį bendraamžį, pasitraukia nuo jo, gali prieiti prie auklėtojos. Pasako, kad jam linksmas, o draugui nelinksmas.	Paskatinama kasdien po kelis kartus žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Skaitomos knygelės apie jausmus ir jų išraišką. Įsijaučia į kito savijautą vaidinant, inscenizuojant. Paskatinama vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą
5-asis žingsnis	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas,	Rodo piešinį ir sako: „Čia aš. O čia mano	Pasiūloma žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: emocijas reikšti dainuojant, piešiant, šokant,

	<p>kuriose jos kilo. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). Pradedama kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.</p>	<p>šuniukas. Man linksma su juo žaisti.“ Pastebi, kad draugė taip pat nori būti mama vaidmenų žaidime ir dėl to yra nuliūdusi. Tada sugalvoja: „Aš būsiu mama. Ir tu būk mama. Mes eisim pasivaikščioti su vaikeliais.“ Susipeša su draugu dėl žaislo. Auklėtojo sustabdytas pasako, kad nori to paties žaislo, kaip ir draugas. Auklėtojo padedamas susitaria su draugu žaisti žaislu paeiliui.</p>	<p>komentuoti jausmų paveikslėlius. Skaitomos „Jausmų knygelės“, žaidžiami vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą. Tarpininkaujama, kai vaikai išreiškia sunkius jausmus. Skaitoma įvairius tekstus kuo ryškiau intonuojant, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas. Paskatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Tarpininkauti, kai vaikai išreiškia sunkius jausmus. Skaitant įvairius tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas</p>
6-asis žingsnis	<p>Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedama kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.</p>	<p>Vaikas sako: „Aš myliu savo broliuką. Bet truputį pykau, kai jis suplėšė mano knygą.“ Tėvams pasakoja apie dienos nuotaikų kaitą. Draugiškai pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. Auklėtojais praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. Erzinamas nepuola muštis, bet ateina ir pasako auklėtojais.</p>	<p>Paskatinama samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl? Skatinama žaisti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Aptariama su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda, kai kyla nesutarimai, kokias rasti išeitis. Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojais apie konfliktą. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.</p>
<p>4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ <i>Vertybinės nuostatos.</i> Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.</p>			
1-asis žingsnis	<p>Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, Emocijomis.</p>	<p>Sutelkia žvilgsnį į žaislus, seka juos akimis, pats ieško žaislo akimis. • Įprastoje aplinkoje užmiega vienas. Nustoja verksti, kai mama arba tėtis paima ant rankų ir priglaudžia</p>	<p>Žaidimams su vaiku parūpinama spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Kuriama mažai kintanti, saugi aplinka. Į vaiko nerimą reaguojama švelniai, suteikiant fizinį komfortą. Kalbinamas kūdikis, dainuojama jam įvairia intonacija – linksmi, ramiai, liūdnai. Juokinamas, džiuginamas, kad vaikas būtų linksmas.</p>

<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedama valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.</p>	<p>Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį ir rodo, kur skauda. Raminamas nustoja verkėti. Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgstamą minkštą žaislą. Pakelia ranką suduoti kitam vaikui, bet išgirdęs auklėtojo „Ne!“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko.</p>	<p>Į vaiko išreikštus poreikius reaguojama nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatoma vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir nuosekliai jų laikomasi. Suteikiama vaikui galimybė išreikšti savo emocijas. Padedama vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leidžiama miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą.</p>
<p>3-iasis žingsnis</p>	<p>Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (reikia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.</p>	<p>. Pats pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Noriai sėdasi prie stalo atėjus pietų metui. Ramiai sutinka eiti miegoti. Prašo maisto arba norimo žaislo, o ne atima jį iš kito vaiko. Sutinka su suaugusiojo nuomone, kad nuskriaudė kitą vaiką. Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo. Atsisako dalytis žaislu, laikosi jo įsitvėręs, jeigu su juo dar nori žaisti. Sako „aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti. Neskaudžiai užsigavęs bando sulaikyti ašaras, jei auklėtoja šypsosi ir raminamai šneka. Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. Vaikas sako: „Mašinytė važiuoja. Brrbr!“</p>	<p>Siūloma žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Kalbama apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Kartu su vaikais nustatomos paprastos kasdienės elgesio grupėje taisyklės. Įrengiamas grupėje nusiramavimo, gerų emocijų kampelis. Leidžiama vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedama valdyti savo emocijų</p>	<p>Vaikas sako: „Aš pykstu. Dovilė su manim nežaidė.“ Ir laukia auklėtojo komentarų. Bando tartis dėl norimo žaislo: „Dabar aš pažaisiu, po to duosiu tau, gerai?“</p>	<p>Susitariama su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su auklėtoju, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. Parūpinama grupėje žaislų ir priemonių, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas. Sudaromos paprastos kasdienės elgesio</p>

	<p>raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Nuolat primenant, laikosi grupėje ir žaidimų metu numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.</p>	<p>Paprašytas netrukdyti kitiems, audringas džiaugsmo emocijas gali reikšti santūriau. Priminus ir padedant sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. Paragintas iššluosto vandenį, kurį pats išpylė. Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes: „Ar galime išeiti į lauką dabar? O kas bus, jei išeisime?“</p>	<p>grupėje taisyklės, kuriose matytusi ir vaikų atsakomybė. Pastebimos vaiko pastangos laikytis tvarkos ir susitarimų. Taikoma paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodai, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Siūloma žaisti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.</p>	<p>Pavargęs ar nusiminęs nueina pažaisti „Ramybės kampelyje“, nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja. Siekia norimo žaislo, siūlydamas savo žaislą kitam: „Gal nori mano mašinytės? Aš pažaisiu su tavo lėktuvėliu.“ Pats sutvarko žaidimų vietą po žaidimų. Pasakęs auklėtojai, ką ne taip daro kitas vaikas, stebi auklėtojo reakciją ir iš jos nusprendžia, koks elgesys priimtinas grupėje. Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.</p>	<p>Įkuriama grupėje ramybės erdves, judančių švieselių įrenginius, muzikos klausymosi per ausines vietas su minkštais žaislais. Pasirūpinama, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan. Skatinamos vaiko pastangos pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip. Leidžiama vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinėti. Pasakojama istorijas arba žaidžiama žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus.</p>

<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.). Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.</p>	<p>Supykęs ant draugo, nueina prie akvariumo pažiūrėti žuvyčių, bibliotekėlėje varto spalvingas knygeles, piešia. Bendraamžio erzinas nusiuka ir nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. Žaisdamas agresyvius kovos žaidimus, susivaldo ir neužgauna kitų. Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando tartis ir rasti sprendimą be auklėtojo pagalbos. Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus, nors ir pyksta bei mano, jog tai neteisinga. Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisiti su jo žaislu, ir paaiškina, kodėl svarbu paprašyti: „Nes žaislas Motiejaus, ir jis išsigąs, jei neras savo mašinytės.“ Džiaugsmingai ruošiasi šventei.</p>	<p>Padedama vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant. Skaitoma pasakas ir kalbama apie tinkamas išėjus konfliktinėse situacijose. Padedama įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. Leidžiama vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebima, ar nėra ribų peržengimo ženklų, nustatomos ribos, aiškinamasi su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikroveje.</p>
-------------------------------	--	--	--

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinių nuostatų. Save vertina teigiamai.

Bendrieji gebėjimai. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

<p>1-asis žingsnis</p>	<p>Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.</p>	<p>Pamatęs žaislą, su kuriuo žaidė vakar, prisimena save su žaislu ir kartoją veiksmus su juo, kitą dieną pamatęs tą žaislą vėl prisimins save žaidžiantį su tuo žaislu ir kartos veiksmus. Vaikas tarsi jaučia, kad „su manimi tai jau vyko“ ir tai stiprina „aš“ jausmą.</p>	<p>Kreipiamasi į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. Laikomasi dienos ritmo ir ritualų, su tais pačiais žaislais žaidžiami tie patys žaidimai. Žaidžiama žaidinimus su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Žaidžiant daromos pauzės, kad vaikas pakartotų judesius, garsus.</p>
<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose</p>	<p>Parodo save neseniai darytose šeimos, vaikų grupės nuotraukose ir pasako savo vardą.</p>	<p>Žaidžiama su vaiku žaidinimus, judinant rankas, kojas, liečiant nugarą, pilvuką. Įvardijami kūno dalių pavadinimai. Pasiūloma</p>

	nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti.	Žiūrėdamas į savo atvaizdą veidrodyje pastebi dažus ant kaktos ir valo savo kaktą, o ne atvaizdą veidrodyje. Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų, įnirtingai reiškia protestą.	žaislų su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais). Vaikui skiriama pakankamai individualaus dėmesio – domėtis, ką jis veikia, pritariama žvilgsniu, šypsena, pagiriama, pasidžiaugiama pasiekimais.
3-iasis žingsnis	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	Pasako savo vardą. Nebesako „Gustė eina“, sako „Aš einu.“ Tarp kitų daiktų atpažįsta savo atsineštą žaislą ir jį parodo. Atpažįsta savo pėdkelnes, megztinį, suknelę. Jei mano, kad kitas ketina atimti jo žaislą, sako „Čia mano“ ir eina prie suaugusiojo pagalbos. Paklaustas, „Kas tu esi – berniukas ar mergaitė?“, teisingai atsako: „Berniukas“ arba „Mergaitė“. „Kodėl taip manai?“ – „Mamytė sakė“, „Nes aš esu mergaitė“. Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas.	Dažnai įvardijami daiktai, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą, komentuojant vaiko veiklą, būtinai paminėti vaiko vardą. Pasiūloma žaidimų „Mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“. Kalbama su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės. Pakomentuojami ir pasakomi vaiko pasiekimai atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų.
4-asis žingsnis	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Supranta, kad jam neskani sriuba gali būti skani kitam vaikui. Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis. Pasakoja auklėtojui, ką veikė per išėigines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. Bando nutylėti savo prasižengimus. Giriasi, kad turi daug draugų, kad auklėtoja	Pasiūloma veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Paskatinama vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domimasi ir klausinėjama apie jų įspūdžius, jausmus.

		yra jo draugė.	
5-asis žingsnis	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo.	Parodo save kūdikį iš namų atsineštose nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis. Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją. Vaikas sako, kad jis yra blogas, nes auklėtoja ant jo supyko. Kitą dieną jis sako, kad yra geras, nes auklėtoja jį pagyrė. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti).	Kalbamasi su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Pasiūloma veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžiama žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Kalbamasi su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuojamas šeimos dienas darželyje, išvykas į darbo vietas. Grupėje siūloma turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumėlius. Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Paskatinti vaikus dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukti į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, paskatinti sakyti komplimentus vienas kitam, žaisti žaidimą „Kas mane pagirs?“ Įžeidus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3–5 malonius dalykus. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus.
6-asis žingsnis	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Geba daryti įtaką kitam, atsakingai pasirinkti ir priimti sprendimus. Savo gebėjimus ir save vertina teigiamai. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia, pasako ką nors apie šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. Vaikas sako, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. Juokiasi pamatęs, kad supainiojo batus. Juokiasi netyčia auklėtoją pavadinęs mama. Vaikas sako: „Aš Laura. Mano ilgi plaukai. Aš mėgstu piešti. Mano tėtis Grybauskas ir taip pat broliukas Grybauskas. Man mama nupirko naują lėlę. Aš gyvenu Lietuvoje.“ „Aš darželinukė ir naminukė.	Paskatinami samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo? Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti? Pasiūloma idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Pristatoma vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. Skatinami pokalbiai, diskusijos apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę. Skatinama vaikus pozityviai reaguoti į savo klaidas, sąmoningai suklysti, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų. Pasiūloma idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškinamasi palankumo ir nepalankumo priežastis.

		<p>Darželyje būnu su grupės vaikais. Namuose gyvenu su tėčiu, mama ir broliu. Broliui esu sesė, mamai ir tėčiui – dukra.“</p> <p>Iš intonacijų, žodžių, veido išraiškos, pozos supranta, kada kitas palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu</p>	
<p>6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS</p> <p><i>Vertybines nuostatas. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais</i></p> <p><i>Bendrieji gebėjimai. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdieneje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais</i></p>			
1-asis žingsnis	<p>Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir išitraukia į veiklą.</p>	<p>Atsiskirdamas nuo tėvų, kai auklėtojas jį paima ant rankų, atsisuka į tėvus, tiesia į juos rankas, pravirksta, tačiau nešiojamas nurimsta, susidomi jam rodomais žaislais. Šypsosi, čiaška ir džiaugsmingai juda, kai jį kalbina juo besirūpinantis auklėtojas. Šliaužia, ropoja, eina prie juo besirūpinančio auklėtojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų, kai į grupę įeina nepažįstamas žmogus.</p>	<p>Padėti vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, t. y.: palaikyti akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsoti, jį paglostyti, panešioti, pažaisti su juo veidas prieš veidą, parūpinti vaikui įdomių žaislų, užtikrinti vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose, sužinoti iš tėvų ir taikyti tokius pačius, kaip ir namuose, vaiko raminimo būdus.</p>
2-asis žingsnis	<p>Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.</p>	<p>Verkia ar sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau raminamas glaudžiasi prie auklėtojo, susidomi kitais vaikais ir žaidimais. Vaikas rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba nususuka, myluoja arba atstumia. Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti, padainuoti, paskaityti. Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis suaugęs žmogus. Nori lipti laiptais, palipa ant pirmos pakopos ir pažiūri į suaugusiojo veidą. Pamatęs šypseną, lipa</p>	<p>Pastebimas, padrašinamas ir paskatinamas vaikas. Bendraujama su vaiku tik pozityviai: net užsispyrus jam, rasti pozityvų sprendimą. Pristatomi nauji žaislai, po to siūloma pažaisti kartu, o vėliau skatinamai žaisti savarankiškai. Bendradarbiaujama su vaiko tėvais. Pirmiausia parodyti vaikams naują aplinką, joje pažaisti ką nors smagaus, malonaus. Pristatyti vaikams naujus žaislus, supažindinant, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, kelis kartus pakartoti veiksmus su žaislais, pakviesti vaikus pabandyti su jais pažaisti kartu su auklėtoju. Tik po to skatinti vaikus su nauju žaislu žaisti savarankiškai. Prieš einant į salę stebėti spektaklio, nuteikti vaiką teigiamai, kalbėti apie personažus.</p>

		toliau, o griežtą veido išraišką – sustoja ir laukia. Pargriuvęs žvilgteri į suaugusiojo veidą, pamatęs išgąščio išraišką, pravirksta, pamatęs šypseną – atsistoja.	
3-iasis žingsnis	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo.	Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina. Bėgiodamas kieme nutolsta nuo auklėtojo, apžiūrinėja aplinką, kitus vaikus, tačiau stengiasi auklėtojo neišleisti iš akių. Jei užėjęs už čiuožyklos auklėtojo nemato, tuoj pat grįžta atgal. Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, auklėtojo padėjęs ir auklėtojos buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprengiamas, bando tai padaryti pats. Gali atkakliai reikalauti, kad suaugusysis paduotų aukštai padėtą greit dūžtantį ar žaidimui nesaugų daiktą. Iš draugo atima žaislą, jei tokį turi namie, ir sako „Mano“, prašo suaugusiojo jam žaislą gražinti.	Žaidžiama, imituojama suaugusiųjų veiksmus – mamos, gydytojo, auklėtojos, vairuotojo, kirpėjos ir kitus vaidmenis. Suaugusiam padedant, tvarkomi žaislai padedant į vietą, Mokomasi praustis, apsiauti batukus, užsisagstyti sagas. Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, kai jam reikia suaugusiojo, būti vaiko saugumo garantu. Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą tarsi, tariamai, daiktų pakaitalų naudojimą, persikūnijimą, tapimą kuo nors: klausti, ko reikės žaidimui; paduotą kubelį „suvalgyti“ lyg bandelę; vadinti vaiką prisiimto vaidmens vardu – mama, tėveliu, pardavėju; parūpinti vaidmens atributų, žaislų komplektų (pvz., lėlė, indai, vonelė, sunkvežimis, kubeliai); įsitraukus į žaidimą ką nors pirkti, ko nors pageidauti, kad vaikas galėtų praturtinti žaidimą; kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama. Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parinkti tinkamus bendravimo su juo būdus – pasiūlyti jam rinktis vieną iš dviejų: „Ką pirmiau valgysi – sriubą ar mėsytę?“; pasiūlyti išspręsti problemą: „Dabar aš dėsiu žaislus į dėžutę. O kas man juos padavinės?“; paskirstyti vaidmenis ir veiklą: „Aš nuplausiu stalą, o tu gali jį nušluostyti.“ Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavojinga, tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą.
4-asis žingsnis	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos	Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairosi, ką ir su kuo žaisti. Vaikas įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su	Organizuojamos šeimos dienos grupėje. Kviečiami tėvai dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tariamasi su vaikais bei jų tėvais. Klausomasi vaikų, skatinami pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padedama

	priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju.	auklėtoju, ką ir kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, ką padarė. Vaikas paklauso auklėtojo patarimo užsidėti kepurę ir apsirišti šaliką, kadangi lauke pučia stiprus vėjas.	juos įgyvendinti. Padedama vaikams laikytis tvarkos, kontroliuojant savo elgesį. Kviečiami į grupę vaikams įdomūs žmonės, organizuojama jiems įdomi veikla.
5-asis žingsnis	Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	Paprašo auklėtojo pabūti ligoniu ir jį „gydo“: paklauso širdies ritmo, matuoja temperatūrą, „išrašo“ receptą. Auklėtojui paprašius, paguldo jį į „ligoninę“. Prieina prie auklėtojo ir sako: „Tomas ima žaislus iš lentynos ir mėtė.“ Susijaudinęs atsisako deklamuoti eilėraštį per šventę, nors auklėtojas to ir prašo. Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus.	Vaikai įsitraukia į žaidimus, atlieka įvairius vaidmenis, palaikomi jų sumanymai, analizuojami klausimai, padedantys plėtoti žaidimą. Kalbamasi su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. Suprasti vaiko priešinimosi priežastį ir padėti jam įveikti kylančias problemas. Grupės vakaronėse skatinti deklamuoti eilėraštį kartu su šeimos nariais. Paskatinti vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakoti apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų.
6-asis žingsnis	Geranoriškai, mandagiai bendrauja su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimėi. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusio nuomonę.	Atėjęs iš namų auklėtojui pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. Vaikas pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. Vaikas paaiškina auklėtojui, kad dabar nenori piešti piešinio, pasako, kad nori žaisti statybų kampelyje. Vaikas pasako, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali ką nors pavogti, kur nors nusivežti vaiką, ką nors blogo jam padaryti. Pamokytas vaikas pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų.	Skatinama geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaroma dienotvarkė, kartu kuriamos elgesio grupėje taisyklės. Skatinama vaikus išsakyti savo nuomonę įvairiais klausimais. Aiškinamasi bendravimo taisyklių su nepažįstamais.

7.UGDYMO(SI) SRITIS. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybines nuostatas. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. *Bendrieji gebėjimai.* Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

1-asis	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti	Pamatęs kitą kūdikį, žiūri jam į	Pasodinama kūdikius vienas šalia kito, duodama tokių pačių
---------------	--	----------------------------------	--

žingsnis	šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	veidą, bando paliesti akį, nosį, tempia už plaukų. Pravirksta, jeigu verkia kitas kūdikis, nusišypso, jei kitas kūdikis juokiasi	žaislų, skatinama bendrauti, stebima, kad jie neužgautų vienas kito.
2-asis žingsnis	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	Atsistoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri į akis, nusišypso. Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori raudonos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia. Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėtojo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam kastuvėliu.	Vaikai skatinami žaisti greta. Komentuojami vieno ir kito vaiko norai, emocijos, veiksmai. Pagal galimybes parūpinama pageidaujamų žaislų. Skatinama būti geranoriškiems vienas kitam. Stabdomi netinkami veiksmai ir paaiškinama, kodėl negalima taip elgtis.
3-iasis žingsnis	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu.	Vaikas stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus. Vaikas ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą kitam, nors ne visada jį atiduoda; rodo žaislą kitam; ima žaislą, su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas; pakaitomis atlieka veiksmus su kitu, kiekvienas su savo žaislu arba tuo pačiu žaislu. Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. Išmoksta pasakyti: „Nesimušk, man skauda.“ Graso piršteliu: „Nu, nu, nu“, jeigu mato kurį nors vaiką atimant kito žaislą. Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku.	Skatinama žaisti kartu, padedama įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinamas vaiko saugumas. Vaikas skatinamas išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Skatinama vaikus žaisti kartu, greta, sukuriant tam palankias vietas ir aplinkybes. Skirti pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Paskatinti paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu.
4-asis žingsnis	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, tariasi dėl vaidmenų, siužeto,	Vaikai supranta kito norą žaisti kartu. Žaidžia Giedrė su Akvile: – Ar nori būti mano vaikelis? – klausia Giedrė Akvilės. Ši linkteli galva. Prie jų prieina Matas. Stebi. – Matai, būk mano vyras. – siūlo Giedrė. – Gerai, – sutinka Matas. Akvilė	Padedama atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. Siūloma įvairios veiklos apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Stiprinamas tinkamas, draugiškas vaikų elgesys. Draugiškam bendradarbiavimui naudojamas smėlio laikrodis, susitarimams išspręsti, laukiant savo eilės gauti norimą žaislą.

	žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.	kasdien laukia savo draugės, kol ši ateis į darželį, ir žaidžia su ja lėlių kampelyje.	
5-asis žingsnis	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti. Vaikai palaiko vienas kito fantazavimą: – Pyp pyp, kur tu eini? Tuoju suvažinėsiu! – šaukia Motiejus. – Nesuvažinėsi, aš nematomas! – atšauna Matas. Vaikai stengiasi užjausti, suprasti kitą. Pamatęs, kad Saulius sudavė Motiejui, Tomas susirūpinęs stebi, kaip šis jaučiasi. Modestas dėmesingai klausosi, ką sako kitakalbis vaikas, norėdamas su juo pažaisiti.	Paskatinama vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kuriamos taisyklės, susitarimai, pasiryžtant jų laikytis. Pasiūloma veiklų komandiniam darbui. Siūlomos įvairios veiklos, turtinančios vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriama patiprinant tinkamą, draugišką vaikų elgesį. Tarpininkaujama vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje.
6-asis žingsnis	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Susitaria dėl visiems priimtino elgesio.	Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. Leidžia kitiems pažaisiti su savo žaislu. Po trumpo filmo, kuriame mama maudė kūdikį, vaikai tariasi dėl žaidimo veiksmų. Rūta sako: „Mums reikia vaiko odelę po maudymo patepti aliejum. Mano mama taip daro.“ Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.	Sudaroma galimybė vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. Aiškinama koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Skatinama suvokti savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Kartu su vaikais kuriamos taisyklės, susitarimai, pasiryžtant jų laikytis. Siūlomos veiklos, kurių metu skatinamas vaikų bendradarbiavimas. Kalbama, žiūrimi filmukai, skaitomos istorijos apie draugus ir draugystę.

Komunikavimo kompetencija
8. SAKY TINĖ KALBA

Vertybines nuostatos. Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

<p>1-asis žingsnis</p>	<p><i>Klausymas</i> Idėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių, veiksmų pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. <i>Kalbėjimas.</i> Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.</p>	<p>Gestais parodo, kad klausosi ir supranta (purto galvą, linksi, ploja delniukais, pradeda verkšlenti), parodo mimika (nukreipia akis, sukiojasi, ieškodamas pavadinto daikto), visu kūnu (prieina, nueina, atsisėda, gulasi). Pašaukus vardu, atsisuka. Pavadinus daiktą ar reiškinį, jų ieško, kartoja siūlomus judesius. Auklėtojai pasiūlius paploti katutes, mergaitė ištiesia prieš save rankutes ir delniukais kelis kartus suploja. Čiauška garsų junginius, savo kalba kartoja paprastus jam sakomus žodžius: „ačiū“, „nėra“, „noriu“, „duok“ ir kt. Vaikas kelia rankas į viršų ir sako: „Nio apa!“ Vaikas atsisveikina: „Ate ate!“ Nukritus žaislui sako: „Ba!“</p>	<p>Kalbamasi su vaikais, apie tai, ką tuo metu daro ir mato. Tyrinėjama grupės aplinka, vaikui nuolat įvardijant žaislus, daiktus ir pan. Kasdien grupės aplinką papildoma naujais daiktais, žaislais, juos vaikui nuolat įvardijant. Žaidžiami jodinėjimo, juokinimo, kykavimo žaidimai vaikui sakant trumpus eilėraštkus, pvz., „Virė virė košę“, „Kėku kėku“ „Kas pasislėpė?“, „Ko neliko?“, „Kur pasislėpė?“ ir kt. Skatinama vaiką tarti jo čiauškėjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius. Skatinama vaiką mėgdžioti trumpus žodelius. Kalbama su vaiku taisyklingai tariant garsus ir žodžius, kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio.</p>
<p>2-asis žingsnis</p>	<p><i>Klausymas</i> Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus</p>	<p>Mimika, gestais, trumpais žodeliais atsako į suaugusiojo klausimus, prašymus. Mimika, gestais, kalba reaguoja į vaikų kalbą. Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą trumpą tekstuką. Teigiamai arba neigiamai reaguoja į prašymus, siūlymus. Auklėtojai</p>	<p>Nuolat kalbama apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakant kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinami su juo bendraujantys suaugusieji, įvardinamos kūno dalys, aplinkoje esantys daiktai ir žaislai. Kalbant su vaiku siekiama sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Nuolat raiškiai deklamuojami, pasakojami</p>

	<p>tekstukus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvorke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.</p> <p><i>Kalbėjimas</i></p> <p>Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmis, mimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.</p>	<p>pasiteiravus, kur jo šuniukas, paskatinus surasti šuniuką, mažylis ieško šuniuko pats sau sakydamas: „Kū au au? Nė au au.“ Auklėtoja myluodama vaiką sako: – Mylu mylu, spust spust. Prie širdelės glust glust. Vaikas atkartoja atskirus žodelius: – Mylu mylu.</p> <p>Vaikas, matydamas, kaip ploja rankomis mergaitė, sako: „Mergaitė va teip dajo.“ Išgirdęs deklamuojamą eilėraštką: „Ci ku ca ku, tu ku tu ku, Daug lietučio sviedinukų“, kartoja: „Ti ku te ku, tiu ku tiu ku, Deuk letutio pedinukų“.</p>	<p>trumpi tekstukai. Palaikomas vaiko noras tarti, kartoti žodžius – dainelių, eilėraštkų, žaidinimų, juos papildant kūno kalba. Stebima, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando. Paskatinama vaiką kalbėti jam padedant pasakyti žodžius.</p> <p>Skatinti vaiką kartoti dainelių, eilėraštkų, žaidinimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.</p>
<p>3-iasis žingsnis</p>	<p><i>Klausymas</i></p> <p>Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.</p> <p><i>Kalbėjimas</i></p> <p>3–4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus,</p>	<p>Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį. Auklėtoja: – Sauliuk, tavo batų raišteliai atsirišę. – Mano bata dizūkai? – pasitikslina vaikas. Auklėtoja: – Lukai, dabar čiuoši tu. Po tavęs čiuoš Simas. Simas teiraujas: – Dabal Lukas cios? As paskui? As dabal noliu ciosti. Vaikas sako: „Žiūrėk, kaip aš vairuoju. Aš geras vairuotojas. Kai užaugsiu, pirksiu mašiną. Bus didelė ir graži.“</p>	<p>Skaitoma, kalbamasi su vaikais apie kitus artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skatinami vaikai klausytis teksto skaitomo – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimą su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. Skatinti vaiką nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius, vartoti mandagumo žodžius. Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“, „Kodėl?“, „Kur?“, „Kaip?“. Skatinama vaiką nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką.</p>

	<p>jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.</p>		
<p>4-asis žingsnis</p>	<p><i>Klausymas</i> Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai Pradedama išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.</p> <p><i>Kalbėjimas</i> Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius, taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų.</p>	<p>Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais – „viską girdi“.</p> <p>Vaikas išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. Andrius kalba Samantai: – Mano tai didžiulis paukštis bus. Iš to kartono padarysiu. Juo net žmogus galės skraidyti. Prie uodegos priklijuosiu daug siūlų. Kad gražu būtų. Samanta: – Nesąmonė. Nepakels jis to žmogaus.</p> <p>Gabija aiškina vaikams: – Aš tai žinau, kad negalima iš dėdžių svetimų imti saldainių, nes jie apnuodyti. Aaa, aš tai žinau, kad nepažįstamas dėdė net pavogti vaiką gali, jei eisi su juo.</p>	<p>Skaitomi tekstai ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius. Skatinamas vaikų kalbinis bendravimas įvairiose situacijose. Bendraujant su suaugusiaisiais, skatinama vartoti elementarius mandagumo žodžius. Vaikas skatinamas kalbėti apie dabartinę ir buvusių veiklą, esamus ir buvusių išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku stengiamasi kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Dažnai kalbama emociškai, ekspresyviai ir vaizdinga kalba. Džiaugiamasi kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštaraujant, nekritikuojant.</p>

	<p>Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.</p>		
<p>5-asis žingsnis</p>	<p><i>Klausymas</i> Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.</p> <p><i>Kalbėjimas</i> Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalbėdamas žiūri į akis. Vartoja įvairių techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Laisvai</p>	<p>Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų. Vaikas, paklauses auklėtojos skaitomo lakštingalos pamėgdžiojimo, sako: – Auklėtoja, įsijunkim paukščių garsų pamėgdžiojimo kompaktą ir kitų paukščių paklausysim. Jonukas, išeidamas iš grupės atsisveikina: – Bai bai! Vilius atsako: – Bai bai, viso gero, laukim karo!</p>	<p>Sudaroma galimybė vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais, pajauti tekstų stilistinę įvairovę. Skaitomi įvairių žanrų tekstai (pvz., skelbimai, reklaminės skrajutės, įvairių enciklopedijų tekstai, pasakos ir pan.). Palaikomas kiekvieno vaiko kalbėjimas, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus. Skatinamas vaikas kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį, plečiant jo žodyną, turtinant jį įvairiais techniniais terminais. Skatinamas vaikas išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaisti žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Skatinami žaisti klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus. Inicijuojamas eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimas, sugalvojant pasakos pradžią ar pabaigą. Kalbant su vaiku vartoti įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmožodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, išiktikus, jaustikus ir pan.).</p>

	<p>kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>		
<p>6-asis žingsnis</p>	<p><i>Klausymas</i> Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarne. Ugdymo veikloje klausomasi įvairios stilstikos tekstų. Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskiriama ir aptariama pasakojimo eiga. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą, pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. <i>Kalbėjimas</i> Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas</p>	<p>Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas. Perskaičius pasaką „Brėmeno muzikantai“, vaikai samprotauja. Rugilė: – Man tai patiko, kai plėšikai pabėgo iš namų. Labiausiai katinas patiko, kai jo akys sublizgėjo. Lukas: – Man tai gaila tų gyvūnų. Jų niekas nemyli. Aš tai savo katiną myliu ir jo neišmesiu. Gerai, kad išgąsdino plėšikus. Jie tai negerai. Vaikas, išgirdęs sakant „hello!“, atsako „labas!“.</p>	<p>Ugdymo veikloje klausomasi įvairios stilstikos tekstų. Padedama vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskiriant ir aptariant pasakojimo eigą. Žaidžiami žaidimai, susiję su pasakojimo tekstu, jį iliustruojant, inscenizuojant. Sudaroma kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuoja turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinis, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinama klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinamas vaikas reikiamą informaciją perduoti kitiems. Pasakojama vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą. Žaidžiami įvairūs garsų keitimo žodžiuose žaidimai (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.). Dainuojamos ritminės dainelės, skatinančios ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Kuriami dialogai, inscenizacijos, vaidinimai. Inicijuojami įvairūs vaikų žodžių žaidimai, pasakojimų būdai: spontaniški, atkuriamieji,</p>

savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajaušta. Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles,

kūrybiniai, fantastiniai. Išmėginamos kalbinės raiškos priemonės, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant. Sudaroma kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuoja turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt. Išmėginti kalbinės raiškos priemonės, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.

	humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas.		
--	---	--	--

9. UGDYMO(SI) SRITIS. RAŠYTINĖ KALBA

Vertybines nuostatas. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminiai gebėjimai. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

1-asis žingsnis	<p><i>Skaitymas</i> Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. <i>Rašymas</i> Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.</p>	<p>Manipuliuoja su įvairaus formato, įvairios medžiagos žaislinėmis paveikslėlių knygelėmis. Manipuliuodamas su žaislinėmis knygelėmis, rodo teigiamas emocijas. Domisi įvairiais rašikliais kaip ir kitais jam naujais daiktais.</p>	<p>Kuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Kartu su vaiku vartomos knygelės, žiūrimi paveikslėliai. Kalbama apie tai, kas matoma paveikslėliuose. Sudaromos situacijos, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašoma.</p>
2-asis žingsnis	<p><i>Skaitymas</i> Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. <i>Rašymas</i> Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.</p>	<p>Vaikas atsivertė knygą, palietė pirštais paveikslėlį, pasilenkė arčiau knygos. Vaiko spontaniški braukymai popieriaus lape.</p>	<p>Kartu su vaiku skaitomos knygelės, leidžiama vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodomi ir įvardinami knygelių paveikslėliai, skatinama vaikų žodinė ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinėlių tekstas siejamas su vaiko gyvenimu. Vaiko rašymo poreikių tenkinimui, suteikiama galimybė pasirinkti įvairaus popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių.</p>

<p>3-iasis žingsnis</p>	<p><i>Skaitymas</i> Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius.</p> <p><i>Rašymas</i> Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.</p>	<p>Reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto. Martynas, žiūrėdamas į paveikslėlį, aiškina: – Mergaitė turi burnytę ir suknelę. Berniukai neturi. Kotryna pasakoja: – Berniukas rengiasi. Va kojinės, batai. Kur sudėti? Kur kėdutė? Skiria grupėje esančius simbolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt.</p>	<p>Skaitoma kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaitoma normaliai, vengiant vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikiama atskirų personažų kalbą. Skatinama vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbama su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leidžiama vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>	<p><i>Skaitymas</i> Domisi skaitymu, vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuluoti įvairioje veikloje.</p> <p><i>Rašymas</i> Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis. Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuluoti įvairioje veikloje.</p>	<p>Vaikas pasiėmė knygą „Grybų karas“, pradėjo vartyti: – Dabar skaitysiu grybus. Labas, grybai, – juokiasi. – Grybas, baravykas, buvo baravykų mūšis ir visi žuvo. Liko tik musmirė. Grybus renka negerai vaikučiai, oi nu nu. Atia, atia, pasaka, – užverčia ir nubėga. Vaiko kraigalionėse matomos raidės „o“, „i“ ir raidės „a“ elementai: Vitalijus surado šaką ir sako: – Žiūrėkit, ši šaka panaši į mano raidę V. Vaikas paveikslėlyje įrašo savo vardą.</p>	<p>Įvairioje bendravimo aplinkoje vartomi žurnalai, knygos. Skatinami domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą. Vaikui užduodami klausimai apie tai, ką „perskaitė“. Atsakymus užrašyti ir jam perskaityti. Skatinama vaiko „perskaitytą“ tekstą iliustruoti. Žiūrint paveikslėlius skatinama apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba. Turtinama vaiko aplinka įvairiais rašikliais, sudaroma galimybė pažinti kompiuterį. Skatinama keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimant knygas ir kt. Siūloma verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoma aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p><i>Skaitymas</i> Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia</p>	<p>Vaikas sako: – Pažiūrėkit, kai Vanesa ir Mija susikibo rankomis, turime M raidę. Robertai, pabandom ir mes kokią raidę</p>	<p>Grupėje kuriama kuo įvairesnė raidžių aplinka. Skaitomi tekstai, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Nuolat atkreipiamas vaiko dėmesys į</p>

	<p>raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta kai kurių aplinkoje matomų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms.</p> <p><i>Rašymas</i></p> <p>Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis.</p>	<p>padaryti. „Ropė“ – vaiko sugalvotas knygelės pavadinimas. Vaiko sukurta reklama.</p>	<p>aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. Skatinamas vaikas sugalvoti pavadinimus savo sukurtooms knygelėms, nupieštiems piešiniams, darbeliams, nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, išiktukais, dalyviais,rieveiksmiais. Skatinama vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis drelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt., sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstus. Skatinama savarankiškai kurti skelbimus, sveikinimus, kvietimus, kopijuoti atskiras raides, žodžius, rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Siūloma skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis raiškos priemonėmis.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p><i>Skaitymas</i></p> <p>Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirą</p>	<p>Vaikas eidamas gatve skaito gatvės pavadinimą.</p>	<p>Grupės knygų kampelis nuolat papildomas įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekstais. Kartu su vaiku skaitomos knygos, analizuojamas teksto veiksmas, aprašyti įvykiai. Skaitant knygeles, atkreipiamas vaiko dėmesys į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. Sudaromas vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėles (t. y., asmeninį vaiko raidžių žodynėlį). Skatinama vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas iškabas, kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes, kopijuoti žodžius, raides nuo įvairių pavyzdžių. Siūloma vaikams atskirus žodžius, simbolius ar įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.</p>

<p>raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.</p> <p><i>Rašymas</i></p> <p>Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Supranta rašymo tikslus.</p>		<p>Skatinti vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių.</p>
--	--	---

Pažinimo kompetencija

10. GDYMO(SI) SRITIS. APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinės nuostatos. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminiai gebėjimai. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis

<p>1-asis žingsnis</p>	<p>Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.</p>	<p>Apžiūrinėja naują aplinką, savo rankas, paduotus daiktus, trumpam atkreipia dėmesį į save veidrodyje. Liečia, ragauja, uodžia, krato, daužo daiktus, žaislus. Bando pasiekti, paimti, paliesti, paragauti, pauostyti, pajudinti, sudėti vienas prie (ant) kito žaislus ar kitus daiktus.</p>	<p>Kuriama aplinka, kurioje yra spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, žaislų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodomas jo atvaizdas veidrodyje. Vaikui padedama pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais.</p>
<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).</p>	<p>Pamėgdžiodami suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais, valyti dantis, šluostyti stalą, pašerti naminį gyvūną, palaistyti augalą ir pan.</p>	<p>Vaikai skatinami išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodoma, kaip tai daryti, įvardijama, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. Vaikai skatinami ir jiems padedama pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuojami klausimai apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, atsakoma į juos. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito. Suteikiama proga dalyvauti prižiūrint tam tinkamus</p>

			augalus, gyvūnėlius. Pratinama plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.
3-iasis žingsnis	<p>Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.</p>	<p>Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir pan. Pasako, kai šalta ar šilta. Padedą prižiūrėti naminius augalus ar gyvūnus, klausia, ką jie mėgsta, kodėl, kitaip rodo susidomėjimą. Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką (darželį, namą, kuriame gyvena), orientuojasi darželyje. Vardija šeimos narius, pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų.</p>	<p>Skatinama vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ar išėjus į lauką. Sudaroma galimybė prisidėti prižiūrint kambarinius augalus, naminį gyvūnėlį. Skatinama kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padedama vaikams, tačiau netrukdoma išsakyti savo supratimą. Mokoma savo kūno dalių pavadinimų, aptariama jų paskirtis ir priežiūra. Rodoma kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendraujama su kiekvieno vaiko artimaisiais.</p>
4-asis žingsnis	<p>Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas,</p>	<p>Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.), klausia vardo, ką valgo ir pan. Bando paliesti augalo lapus, medžio žievę, pauostyti žiedą, paragauti. Stebi, kas atsitiks judinant daiktus (pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant). Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygoje, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia.</p>	<p>Sudaroma galimybė stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, klausytis skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, dalyvauti juos prižiūrint. Skatinama vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinama, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. Skatinama stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaroma galimybė ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje, tyrinėti kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant.</p>

	pūga, šlapdriba).		
5-asis žingsnis	<p>Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>	<p>Tyrinėdami gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena. Sako, kad nori turėti globotinį. Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų darbovietes. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino. Ne tik dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje. Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo. Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. Kalba apie tai, kuo bus suaugę. Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius.</p>	<p>Organizuojamos vaikų išvykos į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus po kelionių skatinami sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos, ją grupuoti pagal požymius (akmenukai, plunksnos) ir kt. Vaikams sukuriama situacijos aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, Skatinami išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. Domėtis šeimos tradicijomis, parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Vaikai įtraukiami į pasirengimą šventėms, sudaromos sąlygos dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti, stengiamas, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.</p>
6-asis žingsnis	<p>Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur</p>	<p>Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius (pvz., kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienų</p>	<p>Sudaroma vaikams galimybė pažinti gamtinę ir socialinę aplinką, stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt.</p>

<p>gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotuoja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti</p>	<p>formą, spalvą). Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir naminiai gyvūnai (tvartas, miškas, zoologijos sodas, vanduo). Mėgsta ruošti daržovių, vaisių salotas. Moka nusakyti daikto pagaminimo seką (pvz., iš avių gaunama vilna, verpiami siūlai, mezgamos pirštinės). Klausinėja apie dangaus kūnus, ieško informacijos apie juos knygoje, internete. Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, pusseserė ar pusbroliis. Moka parodyti žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo miestą ar rajono centrą, pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą. Noriai išbando senovinius daiktus (pvz., lygina kočėlu, muša sviestą ir kt.). Moka palyginti ir įvardyti dabartinės buities technikos pranašumus. Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.</p>	<p>Organizuojamos netolimos išvykos. Pagal galimybes keliaujama pėsčiomis ir autobusais. Kartu su vaikais atliekami nesudėtingi bandymai pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. Siūloma vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį. Supažindinami su giminės medžiu. Organizuojamos ekskursijos į tėvų darbovietes, kviečiami tėveliai papasakoti apie savo profesiją. Supažindinami vaikai su senoviniais rakandais, leidžiant juos išbandyti, lyginti su dabartine technika. Švenčiamos tradicinės šventės, stebimi vaizdo įrašai. Stebimi, analizuojami įvairūs gamtos reiškiniai. Skiriamos užduotėles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte einant į darželį ir pasakoti. Supažindinami su atliekų panaudojimo galimybėmis ir skatinami daryti įvairius darbelius, panaudojant antrines žaliavas. Organizuojamos parodos „Antrasis daiktų gyvenimas“, kviečiami atstovai galintys vaikams papasakoti apie atliekų rūšiavimą ir jų perdirbimą. Dalyvaujama akcijoje „Mažiau šiukšlių“.</p>
---	---	---

atliekas.

11.UGDYMO(SI) SRITIS. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinės nuostatos. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminiai gebėjimai. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	<p><i>Skaičiavimas</i> Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). <i>Matavimas</i> Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartuoja matytus veiksmus su daiktais.</p>	<p>Noriai įsitraukia į žaidimą „Slėpynės“. Žaislui pasislėpus, atidžiai stebi vietą, kur žaislas ką tik buvo. Kalbinamas gestais, mimika parodo, kad žaislo nėra (pasislėpė). Žaislui pasirodžius, džiaugiasi, krykštuoja. Norą dar pažaisti išreiškia ir veiksmais (ima suaugusįjį už rankos ir tempia ar pats šliaužia ten, kur žaislas prieš tai jau buvo pasirodęs). Siekia netoliese padėtų žaislų; pirštais ima smulkius daiktus, išskėstomis rankomis – didelius daiktus; valgo šaukštu; stebi, kas atsitinka, kai ką nors sugriauna, išardo. Paprąšytas parodyti, kaip rieda kamuoliukas, bando jį paridenti. Iš dviejų spalvų kamuoliukų atneša prašomos spalvos kamuoliuką.</p>	<p>Skatinami žaisti tą patį žaidimą (pvz. „Slėpynės“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinti vaiką vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“ bei juos palydint atitinkamais gestais, mimika. Žaidžiama su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti – nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. Įvardijama daikto spalva, dydis, forma, daromos pauzės, kartojami žodžiai jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų.</p>
2-asis žingsnis	<p><i>Skaičiavimas</i> Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). <i>Matavimas</i> Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta</p>	<p>Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus. Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir vėl bando įdėti į turimą indelį. Iš kelių dėžutės skylių</p>	<p>Klausomasi ir teatralizuojami žaidinimai, dainelės, skaičiuotės, pasakėlės, eilėraštkai, žaidžiama žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama. Sudaromos sąlygas ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžius, eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis. Domėtis ką veikia, jį kalbinti.</p>

	vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.	suranda tą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė. Tokios pat spalvos ar formos daiktus sudeda į atskiras dėžutes. Prisimena, kas paslėpta knygelės puslapio langelyje ir sava kalba tai išreiškia. Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį.	
3-iasis žingsnis	<i>Skaičiavimas</i> Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. <i>Matavimas</i> Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus.	Pasako, kiek turi metukų. Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą. Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką). Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas. Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. Parodo, kurie du iš 4–5 paveikslukų yra tokie patys. Dviejuose paveikslėliuose randa 3–4 slypinčius skirtumus. Visai bandydamas suranda reikiamą dėlionės detalę.	Duodama vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokoma paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Analizuojama kur daugiau, kur mažiau. Teatralizuojamos dainelės, pasakos, žaidžiami žaidimai, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina, „Išėjo tėvelis į mišką“). Leidžiama eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.
4-asis žingsnis	<i>Skaičiavimas</i> Pradedama skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“). Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors	Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynėlę medaus. Dėliojant dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“). Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz.,	Naudojami paveikslėliai, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipiamas dėmesys, koks daiktų skaičius grupėje, klausiami „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžiama su vaiku žaidimus, kurie susieti su skaičiais. Teatralizuojamos dainelės, pasakos, kuriose veikėjai ką nors dalijasi. Mokoma apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuojamas supratimas, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio. Leidžia vaikui manipuliuoti daiktais, stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūloma žaisti lego. Prašoma palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuojamas supratimas, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar

	<p>dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį).</p> <p><i>Matavimas</i></p> <p>Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p>	<p>mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį. Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. Pasako, kad katinėlis yra mažesnis už šuniuką. Parodo, kur jo kūno priekis, nugarą. Paprašytas paeina tris žingsnius į priekį. Žino, kad naktį jis miega, dieną būna darželyje. Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai</p>	<p>sulenkus. Žaidžia judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu. Kalbamasi apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant, žaidžiant gamtoje, atkreipiamas dėmesys į metų laikams būdingus požymius.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p><i>Matavimas</i></p> <p>Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai</p>	<p>Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių.</p>	<p>Pasiūloma vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje</p>

	<p>besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.</p>	<p>Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai. Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebra. Serviruoja stalą. Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampius ir kvadratus. Išklauses pasakos, kurioje du–trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“ Žaisdamas daiktų lotą, randa reikiamos spalvos kortelę. Nuspalvina trikampius viena, o stačiakampius – kita spalva. Serviruoja stalą. Surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Balsu samprotauja, kad tėtis yra aukštesnis už vaiką, du obuoliai yra beveik tokios pat masės (tiek pat sveria) ir pan. „Rašo“ laišką Kalėdų seneliui iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Paprašytas paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalu, įrovoja į kalniuką, užlipa ant suoliuko. Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku.</p>	<p>ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jurgelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan. Žaidžiama žaisti stalo žaidimus. Siūloma karpyti, piešti, spalvinti trikampius, stačiakampius. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras, kuriamos aplikacijos ornamentai, šventinė atributika. Skatinama vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz. matuoti pėdomis, žingsniais). Kartu skaityti knygeles, „rašyti“ laiškus. Žaisti judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“). Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis apie tai, kas bus rytoj. Žaisti žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą).</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p><i>Skaičiavimas</i> Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal</p>	<p>Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dvejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau)</p>	<p>Skatinamas vaiko noras sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leidžiama pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius.</p>

<p>kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.</p> <p><i>Matavimas</i></p> <p>Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.</p> <p>Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu).</p> <p>Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt</p> <p>Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).</p>	<p>elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu.</p> <p>Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas. Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę.</p> <p>Pasako, kad mamos karoliai suverti iš rutuliukų, langas yra stačiakampio formos, saulė – apvali. Atrenka vienodas lego detales. Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų. Norėdamas sužinoti, kuriai lazdelei – ilgai ir plonai ar trumpai ir storai – buvo sunaudota daugiau plastilino, abi lazdeles ar vieną jų transformuoja į formą, kuri leistų jas kaip nors palyginti. Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti.</p> <p>Keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius (pvz., randa kelią, kai maršrutas žymimas rodyklėmis). Sudaro maršruto planą. Papasakoja, kaip daiktai išsidėstę nuotraukoje.</p> <p>Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus; pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus.</p>	<p>Skatinama vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus.</p> <p>Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako.</p> <p>Mokoma vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus.</p> <p>Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras.</p> <p>Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės dėsnį (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinant idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.).</p> <p>Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti.</p> <p>Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.</p>
--	---	---

Meninė kompetencija
12.UGDYMO(SI) SRITIS. MENINĖ RAIŠKA

Vertybinės nuostatos. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminiai gebėjimai. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje

Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
<p>1-asis žingsnis</p>	<p><i>Muzika, šokis</i> Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, sukluodamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. <i>Žaidinimai ir vaidyba</i> Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. <i>Vizualinė raiška</i> Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto. Pamirkytą į dažus teptuką apžiūri, paliečia pirštu dažuotą teptuko galą, bando priliesti prie lūpų, tepa ant popieriaus, paliktą pėdsaką patrina pirštu.</p>	<p>Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, šnekasi su savimi, gurgia, ulba, imituoja girdimus garsus guguodamas, veblendamas „ba-ba-ba“, „mama-ma“, „tete-te“, judina rankas (jomis mojuoja, iškelia aukštyn) ir kojas (sėdėdamas tapšnoja pėda į grindis). Bando eksperimentuoti muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką, judina varpelį ir pan.), atkartoti suaugusiojo judesius (pvz., atsisėda, supasi, ropoja, kelia ir nuleidžia rankas, sustoja ir nejuda, vėl pradeda judėti, atsistojęs ir įsikibęs į atramą spyruokliuoja kojomis). Džiaugiasi naujais gebėjimais išgauti garsus balsu (čepsi lūpomis, kvykia, tyčia cypauja) bei skleisti garsus, imituojančius gyvūnus („au-au“, „miau-miau“, „i-haha“), mėgina skaityti knygas, padedančias įtvirtinti šiuos kalbinius gebėjimus ėmus pliaukšėti delniukais, suaugusysis, paėmęs jo delniukus, ploja kartu linksmai sakydamas: „Gydu gydu katutes“. Vaikas krykštauja, juokiasi, pamėgdžiodamas guguoja – intonuoja, pliaukši. Kai suaugusysis pasislepia už pagalvės ir ištaria: „Nėra mamytės, nėra“, o po to vėl pasirodo, vaikas krykščia iš pasitenkinimo, pats slepiasi bei pasirodo panašiu būdu. Laikydamas rankoje žaislą, jį judina, barškina, burzgia. Kartu su suaugusiuoju</p>	<p>Dainuojama trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku. Žaidinama, supama, kutenama, myluojama, jodinama, linksminama vaiką specialiai šiems tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis. Išraiškingai ir džiugiai bendraujama su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. Į vaiko skleidžiamus garsus atsakoma balsu, perteikiant įvairias vokales galimybes, o judesius atkartojama, palaukiant, kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Vaikas nešiojamas, ritmingai sūpuojamas, kilnojamas, judinama jo rankas ir kojas. Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandyti jam pritarti, veikti kartu. Drąsinti vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. Žaidinti su žaislu ir be jo, kalbėtis įvairiomis emocingomis intonacijomis (švelniai, linksmai, meiliai, paguodžiančiai), naudoti įvairių tempą (greitą, lėtą). Teigiamas emocijas reikšti kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Tuos pačius žaidinimus, pokštavimus kartoti keletą kartų. Sudaryti sąlygas vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. Pasiūlyti vaikui saugią, geros kokybės, minkštą, ryškių dailės priemonių ir medžiagų (vaškinių kreidelių, storų teptukų, ryškių spalvų dažų, lipdymo tešlos ir kt.), kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą.</p>

		maišydami ant kartono dažus žaidžia „Virus, virus košę“. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. Pažiūri į dažuotus pirštus, juos palaižo ir vėl ima tepinėti.	
2-asis žingsnis	<p><i>Muzika, šokis</i></p> <p>Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų– trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.</p> <p><i>Žaidinimai ir vaidyba</i></p> <p>Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus.</p> <p><i>Vizualinė raiška</i></p> <p>Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.</p> <p>Tyrinėdamas dailės medžiagas ir</p>	<p>Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Virė virė košę“, „Į Šakius“, G. Vanagaitės „Du ožiukai“ ir kt.), judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs dviem rankomis su suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų). Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius (pvz., „Katytė“, „Pelytė“, „Pyragėlis“).</p> <p>Vaikas balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, durų skambučio, gyvūno ar kt.). Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena koku nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kuo kitu).</p> <p>Suaugusiajam išeinant, pamojuoja, grįžus – nusišypso, apkabina. Suaugusiajam sekant pasakėlę ir vaiko arba savo delne maišant įsivaizduojamą košę, vaikas taip pat maišo, dalija, jai pasibaigus, vaizduoja, kaip pelytė bėga slėptis. Linksmi juokiasi.</p> <p>Suaugusiajam sekant pasakėlę, vaikas parodo, kaip šuniukas amsi, kiškutis striksi. Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako. Minkštomis kreidelėmis taškuodamas,</p>	<p>Su vaikais klausomasi įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, roko ir kt.) bei sudaroma muzikinė aplinka, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus.</p> <p>Dainuojama su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles.</p> <p>Parinkama įvairios muzikos ir garsų, skatinama vaikus išgirsti - gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą.</p> <p>Judant su vaikais, siekiama išgauti kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis). Sudaroma galimybė kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais.</p> <p>Vedžiodant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodoma, kaip galima veikti, skatinama vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. Sudaroma galimybė žaisti su dažais, piešti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų.</p> <p>Sudaryti galimybes kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinti medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti.</p> <p>Sudaryti galimybes žaisti, tepinėti dažais, paišioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens).</p>

	priemonės, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai pribrauko popieriaus lapus. Pakalbintas suaugusiojo pasižiūri į linijų raizginius.	
3-iasis žingsnis	<p><i>Muzika</i> Emocingai atliepia klausomus kūrinčius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinčius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.</p> <p><i>Šokis</i> Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.</p> <p><i>Žaidimai ir vaidyba</i> Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie</p>	<p>Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinčių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt. Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Dvi vištytės“, „Tupi katins ant tvoros“, „Pupa“, autorinės – G. Vanagaitės „Avelė“, „Trejų metų“, A. Katinienės „Gaidelis“ ir kt.) ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietu, ploja, trepsi ar kt.). Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (pvz., lietuvių liaudies rateliai „Katinėlis“, „Grybs, grybs, baravyks“, „Raina katytė“ ar pan.). Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą (pvz., „ta-ta“). Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais). Kuria savo sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais. Šliaužia vaizduodamas gyvatę, ropoja perteikdamas šuniuką, katytę ar kitą keturkojį, šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio</p>	<p>Klausomasi su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinčių. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais. Žaidžiama muzikinius žaidimus, ratelius, tekstą imituojant judesiais. Duodama groti vaikams nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais. Sudaromos sąlygos ir skatinama vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. Visas šokio veiklos rūšis stengiamasi atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams. Vengiama prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius. Leidžiama vaikams improvizuoti, reiškiant tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. Skatinama vaikus pasakoti apie savo piešinį. Nestabdomas vaikas, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Siekiama, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta. Pasiūloma eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbama apie tai, ką vaikas darys, skatinama išbandyti kitus būdus. Skatinti vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodyti vaikams</p>

	<p>tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmiais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.</p> <p><i>Vizualinė raiška</i></p> <p>Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius.</p>	<p>judėjimu, mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus, stovi ant vienos kojos kaip gandras, vaikšto pasistiebęs, pritūpęs pašoka į aukštį kaip varlė. Mojuoja rankomis kaip medžio šakos. Šiuos judesius sujungia į seką. Visa tai daro įsivaizduodamas nupasakotą, piešinyje ar nuotraukoje pavaizduotą objektą. Pagal savo norą ir pasirinkimą atsineša žaislus ir kitus daiktus. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Skambindamas menamu telefonu, praneša, kada grįš, nuramina. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. Tapydamas staiga vienoje vietoje ima tepti įvairių spalvų dažus, šukčioti, trinti, kol pratrina skylę. Spaudinėja, suploja molį, atgnybia gabalėlius ir juos jungia vieną prie kito.</p>	<p>veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla.</p> <p>Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje.</p> <p>Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasi- džiaugta.</p> <p>Pasiūlyti eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbėti apie tai, ką vaikas daro, skatinti išbandyti kitus būdus.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Muzika</p> <p>Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinčius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau,</p>	<p>Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas maršo, žygiuoja rateliu, polkos – šoka, ploja, trepsi kojomis, lopšinės – supa lėlytę ir pan.). Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena. Dainuoja lietuvių liaudies (pvz., „Oi tu, kiški žvairy“, „Čip čipo“, „Tas žvirblelis“ ir kt.) ir autorines (pvz., V. Barkausko „Ežys“, A. Katinienės „Gaidys“, V. Bagdono „Mamytei“ ar kt.) dainas bei imituoja jas judesiais. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo. Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais,</p>	<p>Klausomasi su vaikais muzikos kūrinčių, gamtos garsų ir juos tyrinėjama pasikalbant, pasakojant, aptariant. Dainuojama su vaikais trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituojama judesiais. Sudaroma galimybė vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t. Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešama į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) kartu su vaikais pasigaminama namų darbo muzikos instrumentų. Skatinama vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebima ir įvertinama vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus,</p>

<p>lėčiau). Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.</p> <p>Šokis</p> <p>Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.</p> <p>Žaidimai ir vaidyba</p> <p>Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <p>Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis,</p>	<p>lazdelėmis, marakais, akmenukais, buitinais rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo. Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, pvz., „Ar jūs norite matyti“, „Šiaudų batai“, „Žvirbli žvirbli“, „Skrido uodas“ ir kt. Kartu su auklėtoja veikdamas sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją. Atsineša ir susideda reikalingus kirpyklai daiktus, žaislus – įsirengia kirpyklą. Kerpa vieną veikėją, po to kitą, išraiškingai, perteikdamas emocija pasakoja apie tai, ar bijo kirptis, ramina, kad neskaudės ir t. t. Atranda, kad štrichuojant galima ką nors pavaizduoti.</p>	<p>melodijas, pasiūloma spontaniškai kurti patiems. Parūpinama žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodoma kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinama aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kuriamos situacijos pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūloma vaikams patiems pažaisti teatrą. Drauge su vaiku žaidžiama ratelius, parodoma judesių, veiksmų, paaiškinama, kas jais vaizduojama, skatinama juos kartoti.</p> <p>Nekoreguojama vaiko emocinė raiška (nereikalaujama iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginama vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugiamasi kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Stebima vaiko raiška ir kūryba, padedama realizuoti idėjas ir sumanymus.</p> <p>Skatinama žaislingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis (pvz., klausant išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais padengto plastiko bandyti taip, kaip pavyksta, pavaizduoti piktą, šokančią, šokinėjančią liniją. Padedama vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbelių Kalėdoms, Velykoms, Mamos dieni ir kt.</p> <p>Kuriantį vaiką skatinti naudoti natūralius, su jokia šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinti aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūlyti vaikams patiems pažaisti</p>
---	--	---

	<p>geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta”. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atradamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p>		<p>teatrą. Drauge su vaiku eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų, paaiškinti, kas jais vaizduojama, skatinti juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguoti vaiko emocinėsraiškos (nereikalauti iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginti vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugtis kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokyti pabaigus žaisti nusilenkti. Laikytis nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoka, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt. Skatinti žaislingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis (pvz., klausant išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais padengto plastiko bandyti taip, kaip pavyksta, pavaizduoti piktą, šokančią, šokinėjančią liniją; lašinant skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukurti šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintą. Padėti vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbelių.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p><i>Muzika</i> Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko,</p>	<p>Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą. Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėraščiams. Šoka sukamuosius ratelius, pvz., „Pučia</p>	<p>Sudaroma sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinama vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakarones. Dainuojama su vaikais vienbalsės ir dialogines dainas. Skatinama dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinama dainuoti atliekant įvairius darbus, piešiant, einant pasivaikščioti. Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų,</p>

<p>būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti, stovėti, kvėpuoti. Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p> <p><i>Šokis</i> Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p> <p><i>Vaidyba</i> Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria</p>	<p>vėjas“, „Aviža prašė“, „Ieva“, „Šiaudų kūlis“ ir kt. Vaidindamas vaizduoja, kaip Batuotas katinas žygiuoja ir dainuoja, sustoja, pašoka, sukinėdamasis į visas puses apžiūri karaliaus pievas, kaip iškėlęs kardą kovoja su žmogėdra. Sukuria savo pabai- gą – dabar katinas nebegauo pelių, o valgo kačių maistą. Vaidindamas Batuotą katiną kalba pasitikinčiu balsu, veikia drąsiai, ryžtingai. Stebi, ar kiti vaikai, suaugęs domisi jo vaidinimu. Jei žiūri, dar ryškiau vaidina. Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales išdėsto, apsirengia kostiumu. Piešia išryškindamas reikšmingas detales. Eksperimentuoja ir kuria naudodami monotipijos, grotąžo technikas, piešinius papildydami gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais. Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglių ir kt. Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. Kuria asambliažus, erdvinius-plastinius paveikslus iš įvairiausių daiktų, jų dalių (žaisliukų, smulkių buitės daiktų, kamštelėlių, vielučių, sulankstytų iš popieriaus figūrėlių ir kt.) ant įrėmintos plokštumos arba kabančioje paverstoje plokščioje dėžutėje, papildo sumanytą tapydamas, nupiešdamas papildomų detalių.</p>	<p>žaislų, buitės daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Drauge su vaikais kuriama ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinama vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugiama, pagiriama vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti. Drauge su vaikais šokama paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinama patiems vaidinti. Parodoma, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą. Stebima vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodoma, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. Drauge žaidžiama muzikinius žaidimus ir ratelius, parodoma ir skatinama laisvai, savaip kartoti veiksmus. Įtraukiama vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausinama jo nuomonės, atsižvelgiama į sumanymus. Turtinama vaiko patirtis, gausinant įspūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi, pvz.: tyrinėjama artimiausia aplinka, dalyvaujama renginiuose, stebima meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą. Mokomasi vaizduoti žmogaus judesius, tyrinėjama kūno galimybės (bandoma lankstyti, šokinėti, suktis), stebima kitų judesius (šokėjų, sportininkų). Sudaromos sąlygos kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis, (pvz. piešiant gamtoje, ant asfalto, šaligatvio plytelių, smėlio, šlapio sulamdyto popieriaus, laikraščio, piešti plunksna, kitu teptuko galu, pagaliuku. Padedama vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.</p>
---	--	--

	<p>ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis.</p> <p><i>Vizualinė raiška</i></p> <p>Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų. Fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis.</p>	<p>Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų (buteliukų, dėžučių).</p> <p>Gupelė vaikų interaktyvios lentos kompiuterinės grafikos programomis spontaniškai kuria netikėtų vaizdų variantus, mėgaujasi, gėrįsi savo atradimais.</p>	
<p>6-asis žingsnis</p>	<p><i>Muzika</i></p> <p>Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius išpūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinių nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į</p>	<p>Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.). Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas (pvz., V. Juozapaičio „Lietučio pasaka“, lietuvių liaudies daina „Siuntė senis ožką“ ir kt.) bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu (pvz., „Saulele motule“, „Tu, saulute, vakaran“ ir pan.),</p>	<p>Sudaroma vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinama juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokoma vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu. Pasirūpinama, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Paskatinama vaikus groti muzikos instrumentais orkestre, išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokoma vaikus sekėti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinių. Žaidžiama su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms.</p>

<p>savo ir draugų dainavimą. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius. Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui.</p> <p><i>Šokis</i> Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.</p> <p><i>Vaidyba</i> Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką.</p>	<p>klausydamiesi savo ir draugų dainavimo. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas. Šoka ratelius, pvz., „Aš dailus bernelis“, „Adatytį pamečiau“, „Kumpu snapu pelėda“, „Kupolio rožė“ ir kt. Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz., ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, suktis per vidurį greitai, lėtinti sukimąsi ir sustoti. Tą patį padaro, šokio elementų raišką siedamas su norima perteikti mintimi, šokio nuotaika. Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, pavaizduoja daktarę lapę, kuri gydo miško žvėrelius ir paukštelius, girdo vaikus vaistais, atlieka operacijas; žvirblį, kuris atstraksi ir čirškiančiu balsu ima skūstis, jog jam skauda sparnelį, stirną, kuri atšuoliuoja ir švelniai pasakoja apie sergantį savo vaikėlį. Palaiko bendravimą su žiūrovais nuolat į juos dirstelėdamas. Kūrybingai naudojami aplinkoje esančia kėde kaip akmeniu, lapės nameliu. Stabtelė prie tautodailės ornamentikos plakato, ilgakai jį apžiūrinęjusi pasirenka įvairių spalvų flomasterius ir nueina piešti. Kuria erdvines, mobilias kompozicijas. Įvairių spalvų popierinius skritulius kerpa ratuku, išgaudami spirales. Jas pakabina ant</p>	<p>Mokoma dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaidžiama muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Atliekama, parenkama nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Naudojama ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Siūloma vaikams stebėti gamtą gyvai, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Skatinama vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus.</p> <p>Pasiūloma naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Žaidžiama muzikinius žaidimus ir einama ratelius, sudaroma sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas. Organizuojamos išvykos stebėti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, muziejuose. Ugdoma vaiko vaizduotė, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį. Palaikomas unikalus vaiko gebėjimas vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). Suteikiama galimybė vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis).</p> <p>Eksperimentuoti ir atidžiau įsiziūrėti į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes (pvz., priešingose stalo pusėse sėdintys vaikai lėtai rankomis brauko ant jo esančius dažus, stebėti jų maišymąsi, atsiradusius atsitiktinius raštus ir vaizdus. Padaryti vaikams patikusių fragmentų atspaudus. Sudaryti galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes: atliekant eksperimentą „Sprogstančios</p>
--	--	---

<p><i>Vizualinė raiška</i></p> <p>Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.</p> <p>Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.</p>	<p>sutvirtintų sukryžiuotų pagaliukų. Ant jų sumano priklijuoti gėlyčių, vienur, kitur paspalvinti.</p> <p>Kuria „gražius vaizdus“ ant šviesos stalo ar grafoprojektoriaus dėliodamas peršviečiamus ir neperšviečiamus daiktus, figūreles, iškirptas iš popieriaus ar spalvoto skaidraus plastiko lapų. Juos fotografuoja, peržiūri naudodami multimediją. Žaidžia kompiuterinės grafikos programa (Paint, Paintbrush ir kt.), bando piešti įvairių spalvų linijomis, lieti dėmes, keisti spalvas, visiems rodo kūrinių ekrane.</p>	<p>spalvos“ (naudojant maistinius dažus, pieną ir skystą muilą), piešiant stiklo kamuoliukais, bandant spalvų maišymąsi per nutiestus tarp spalvoto vandens indelių popierinio rankšluosčio tiltus, mėgaujantis ebru (tapyba ant vandens) ir t. t.</p> <p>Jeigu grupė ar darželis turi kompiuterį, šviesos stalą, fotoaparata, grafoprojektorių, multimediją, interaktyvią lentą, tereikia padrašinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Kaupti elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.).</p>
---	---	--

13. UGDYMO(SI) SRITIS. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybines nuostatas. Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminiai gebėjimai. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
<p>1-asis žingsnis</p>	<p>Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.</p>	<p>Sutelkia dėmesį į klausomą muziką, guguoja ir juokiasi girdėdamas malonius garsus, verkia nuo nemalonių, šiurkščių garsų, ramus, kai dainuojama ar kalbama raminančiu balsu. Girdėdamas kalbą, dainavimą, muziką, judina rankas, kojas, linguoja, įsikibęs į atramą, spyruokliuoja kojomis.</p> <p>Įdėmiai ir su džiaugsmu žiūrinėja spalvingų iliustracijų knygele, liečia rankutėmis,</p>	<p>Kuriama muzikinė aplinka, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. Emocionaliai kalbamas, žaidinamas, bendraujamas, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jaustų veiksmais reiškiamas emocijas. Siekiama būti šalia vaiko, kartu su juo džiūgauti, padrašinti jo bandymus, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Būti šalia vaiko, kartu su juo džiūgauti, padrašinti jo bandymus, pamokyti, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Kurti jaukią, gražią aplinką,</p>

		šūkčioja, kalbina spalvingus paveikslėlius	kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos
2-asis žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos, dainos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksmą, nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdna. Stebi šokantį vaiką, pedagogą, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu. Džiūgauja, krykštuoja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti.	Dainuojama vaikui, klausomasi įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinų, skatinamos teigiamos, džiugios emocijos ir slopinami neigiamų emocijų proveržiai. Kartu su vaiku žaidžiama ir išraiškingai rodoma, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Išdėliojama piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagiriama, pasikalbama apie jo kūrinėlį. Sudaroma galimybė vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.
3-iasis žingsnis	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	Kartais klausydamiesi nuotaikingų vokalinių, instrumentinių muzikos kūrinų šypsosi, mojuoja kojomis į muzikos taktą, kartais susiraukia, nuleidžia galvą, atsistoja ir vaikšto. Džiaugiasi jau girdėtu instrumentinės muzikos įrašu, daina, bando kartu dainuoti. Jei šokis patiko, ploja, paklaustas paskirais žodžiais atsako: – Gražiai šoko. Galvos linktelėjimu ar žodžiu „taip“ išreiškia savo nuomonę.	Duodama klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinų, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptariama. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi jų įrašų. Užduodama klausimus, skatinama atpažinti vaizduojamą pasaką. Skatinama pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas. Nestabdoma vaiko, jei jis su savo kūrybos darbėliu ima žaisti, bėgioti, tai padės vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį. Pritariama vaiko komentarams, papildomas jo vertinimas kitais žodžiais.
4-asis žingsnis	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas	Džiūgiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus.	Sudaroma galimybė vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. Atkreipiamas dėmesys, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikomas vaiko noras, pasidžiaugiama, pagiriama. Įsiklausoma į vaiko

	<p>ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinus, aplinką. Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.</p>	<p>Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, kuri jo paties ir kitų grupės draugų meninė veikla, rezultatai patiko labiausiai ir kodėl. Apžiūrinėdami draugų nupieštas saulutes, diskutuoja, kuriuose piešiniuose saulutė linksma, kuriuose – liūdna. Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų išorės grožį, apie gražų ir negražų bendraamžių poelgį. Jautriai reaguoja į kitų vertinimus, priešdamas susijaudinęs.</p>	<p>klausimus ir, paaiškinama apie ką bus vaidinimas. Atkreipiamas vaiko dėmesys į pabaigą, paklausiama, kokia ji – laiminga ar liūdna? Pasikalbama, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones. Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartojama žodžius „džiaugiuosi tavo piešiniu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu.</p> <p>Skatinti klausant, apžiūrint meno kūrinus kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kurį norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl.</p> <p>Pažiūrėjus šokį, aptarti, atsakyti į klausimus: „Kaip?“ „Kodėl?“ Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus. Stebėti, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą. Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrausinti tęsti savo kūrybą</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, priešdamas. Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo</p>	<p>Patikusius, sukėlusius daug emocijų kūrinus, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas. Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kūrybos procese kartu su tautodailininke, paaiškina apie velykinio kiaušinio marginimo procesą. Girdėtus muzikos kūrinius elementariai apibūdina (pvz., pelytės muzika – „plona“, tyli, o meškino – „stora“, garsi). Klausomus programinės muzikos kūrinius apibūdina žodžiais: „Polkutė – linksma, lopšinė – švelni, liūliuojanti, maršas – smagus. Kartu su auklėtoju apžiūri dailės</p>	<p>Paprastai ir vaikams suprantamai atskleidžiama muzikos kūrinių grožį. Skatinama vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrima animacinius filmukus.</p> <p>Skatinama stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdosi veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. Sudominama vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais, pasakojama apie savo kūrybinius sumanymus.</p> <p>Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl skatinama vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien</p>

	<p>nuomonę apie muzikos kūrinėlių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p> <p>Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.</p> <p>Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus</p>	<p>reprodukcijas, nuotraukas, pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas ir kt.</p> <p>Padainavęs, pažaidęs muzikinį ratelį ar žaidimą, pasako, kuris labiau patinka, o kuris nelabai.</p> <p>Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka – meniniai sprendimai, turinys pačių ir kitų dailės kūrinėliuose.</p>	<p>atsiveriantį vis naują grožį.</p> <p>Nuolat ugdoma vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.</p> <p>Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembras.</p> <p>Sugalvoti įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audio įrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt.</p> <p>Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius.</p> <p>Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose.</p> <p>Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas.</p> <p>Paskatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausti, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan.</p> <p>Prašyti papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikti į meninius sprendimus orientuotų klausimų, pvz.: „Kuriame piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriame piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir</p>	<p>Emociškai išgyvena meno kūrinius (pvz., klausydamiesi valso, linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu, užsimerkia</p>	<p>Sudaroma sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, šventėse.</p>

<p>grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.</p>	<p>ir pakelia akis į dangų ir kt.), pasakoja apie šokį. Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį vaidinimą ar filmuką. Gilindamasis į įvykius, aiškina, kad „Ragana negera, nes pavogė kiškio morkas.“ Pasakodamas parodo, kaip ragana vaidinime skrido, koku šiurkščiu balsu ji kalbėjo, prideda ir tai, ko nebuvo rodoma, bet gali taip būti (pvz., sako: „Kiškis augina morkas, nes jis ūkininkas“). Reiškia nuomonę apie grupės aplinkos estetiką, pastebi, kada daiktai tvarkingai ar gražiai išdėlioti, aiškina, kad švara ir tvarka – tai gražu. Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai tvarko, puošia grupės aplinką.</p>	<p>Pasikalbama apie patirtus įspūdžius, pasidalijama savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugiama pastebėtu grožiu. Užduodama atvirų klausimų. Žiūrima lėlių ir dramos vaidinimų, klausomasi jų įrašų, žiūrima animacinių filmukų. Skatinama geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Palaikomas džiaugsmas. Sudaromos sąlygos suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti, patiems dalyvauti jį puoselėjant. Pratinama gražiai elgtis viešose vietose. Skatinama suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno. Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnėlių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą. Kalbėtis, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus. Dažnai klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinti vaikus susikaupti, išklausus savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus. Pasamprotauti, ką teatre veikia aktorius, suteikti galimybę pasikalbėti, užduoti jiems klausimų apie teatrą. Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą.</p>
--	--	--

			siluetą, proporcijas, padėtį erdvėje ir plokštumoje. Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz., kuriuose piešiniuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešiniuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.
--	--	--	--

14. UGDYMO(SI) SRITIS. ATKAKLUMAS IR INICIATYVUMAS

Vertybines nuostatas. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminiai gebėjimai. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia

Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	Turi mėgstamus žaislus. Laikydamasis sienos nueina prie žybsinčių, skambančių, spalvotų kubelių. Po to per pusę grupės nuropoja prie kamuoliuko.	Pastebima vaiko rodoma iniciatyva ir ji palaikoma. Pasidžiaugiama vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą. Žaidžiama žaidinimus su vaiku tol, kol jis to nori. Siūloma žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo.
2-asis žingsnis	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų.	Atkakliai bando užsegti didelę sagą: pabando, nepavyksta, vėl pabando, pagaliau išspraudžia sagą į kilpą ir apsidžiaugia. Kelis kartus užsega ir vėl atsega sagą. Prieš kelias dienas matė, kaip kirpėja kirpo sesutę, todėl ima šukas ir šukuoja lėlę. Žaidžia su muzikiniu žaislu, tačiau išgirsta su mašinėle burzgiantį draugą. Kurį laiką stebi, kaip šis žaidžia. Netrukus vėl pradeda spaudyti muzikinio žaislo mygtukus.	Pabūnama greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubama padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnį poveikį jo raidai. Kantriai padedama vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. Padedama vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo. Žaisti, ką nors veikti vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą.

<p>3-iasis žingsnis</p>	<p>Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.</p>	<p>Sudėlioja visas formules į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. Pasilipa ant kėdės, kad pasiektų žaislą, padėtą ant palangės. Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo. Ilgai tyrinėja naują žaislą. Ilgam susitelkia bandydamas užsegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruoja. Užsimerkęs sukasi ratu tol, kol nugriūva. Atkakliai tvirtina, kad nenori miegoti.</p>	<p>Rūpinamasi saugia aplinka grupėje. Žaidžiama kartu su vaiku įvairius sensorinius žaidimus jų akivaizdoje, kad jie galėtų auklėtoją stebėti ir mėgdžioti, taip mokydamiesi naujų veiksmų. Skatinama vaikus statyti bokštelių, baigti sudėti dėlionę. Siūloma vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai. Nuolat praturtinama grupė kuo nors nauju, pasiūloma vaikams naujų žaidimų. Neišleidžiami vaikai iš akių. Kai tik įmanoma, palaikomi vaiko norai, patraukliai pasiūloma pakeisti neigiamą nuomonę.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti ar laukia suaugusiojo pagalbos.</p>	<p>Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus.</p>	<p>Palaikoma vaikų veiklos sumanymus, padedama juos išplėtoti, įgyvendinti. Pasiūloma vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe. Palaikoma vaikus, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubama teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitis, sprendimus. Pastebima ir palaikoma vaiko iniciatyvą atliekant nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugiamasi vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisegti.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.</p>	<p>Patys sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja. Auklėtojui pasiūlius veiklą patys pasirenka, kaip, pvz., pieš mamytės portretą: vieni jį piešia spalvotais pieštukais, kiti tapo guašu, tretį – kreidelėmis. Kiekvieno mamytė vis kitokia.</p>	<p>Skatinama vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. Veikla vaikams pasiūloma tik kaip motyvuojanti idėja, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Pagalbą vaikui teikiama ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų.</p>
<p>6-asis</p>	<p>Turiningai plėtoja paties pasirinktą</p>	<p>Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius</p>	<p>Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo</p>

žingsnis	veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui ištraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam ištraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	žaidimus. Vaikai visą savaitę žaidžia žaidimą apie geručius ir blogiukus. Auklėtojo pasiūlytą veiklą – pasidaryti draugo siluetą ir jį išgražinti – vaikai pradėjo ryte, tęsė po pietų ir baigė tik kitą dieną. Prie vaikai įdomios auklėtojo pasiūlytos veiklos grįžta, kol ją baigia (pvz., pasidaro Užgavėnių kaukes).	pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti. Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą, prisukti veržlę ir pan.
-----------------	---	---	---

15. TYRINĖJIMAS

Vertybines nuostatas. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminiai gebėjimai. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).	Vaikai siekia paimti žaislus ir daiktus, juos liečia, apžiūrinėja, kiša į burną. Tai pirmieji tyrinėjimo žingsniai. Vaikai juda, kartoja judesius, praktikuojasi.	Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikyti žaidimo priemonėmis. Kūdikui sudaroma galimybė bendrauti, matyti žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. Sudaromos sąlygos patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. Duodama vaikams pajusti ir tyrinėti įvairių medžiagų, formų, skatinama žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.
2-asis žingsnis	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti.	Vaikai tyrinėja viską, kas yra aplinkui, jie ima, judina, liečia, stebi, klauso, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta,	Sudaromos sąlygos aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. Duodama įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambuosius, tiek

	Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį.	smulkiuosius judesius. Sudaromos galimybės naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. Nuo mažumės mokoma atpažinti spalvas, simetriją ir formas.
3-iasis žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	Skaičiuoja, dėlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mielai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina per pusę.	Skatinama manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Sudaromos galimybės surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Knygose ir paveikslėliuose stebima apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. Mokomasi apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4-asis žingsnis	Pats pasirenka žaidimui ar ki tai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, ko - dėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar su kasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne.	Žaidimui bando panaudoti įvairius daiktus, kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja. Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiesiems tvarkyti kambarius ar dirbti kitus darbus.	Grupės aplinka kuriama taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. Skatinami nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.
5-asis žingsnis	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz. kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su	Samprotauja apie daiktų naudojimą, bando paaiškinti, kokios jų savybės padaro juos tinkamus. Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, patys bando, pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus. Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna.	Vaikai skatinami stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. Sudaroma galimybė suskaičiuoti, prognozuoti, pvz. į kiek dalių reikės padalyti tortą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. Skatinama pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinama paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Stebėdami tinkamas knygas, paveikslus, plakatus, žemėlapius, pagrįsti savo požiūrį, supratimą.

	<p>nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus</p>		
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinė ja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėjami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas</p>	<p>Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje. Domisi gamtos reiškiniais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria.</p>	<p>Sudaromos sąlygos ir skatinama tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Siūloma atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdoma projektinė veikla, skirta ilgalaikiams stebėjimams (pvz. stebėti augalo augimą). Mokoma vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis. Skatinami vaikai, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti. Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.</p>

	aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų.		
16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS			
<p><i>Vertybinės nuostatos.</i> Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.</p> <p><i>Esminiai gebėjimai.</i> Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.</p>			
Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais. Paima didesnę indelį ir kelis kartus kantriai bando įdėti jį į mažesnę. Nepavykus didesnę indelį padeda, paima mažesnę ir įdeda jį į kitą. Vaikas bando užlįsti į tarpą tarp spintelės ir sienos. Spraudžiasi, daug kartų bando, tada pradeda rėkti, į pagalbą kviesdamas suaugusįjį.	Padrąšinama vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagiriama, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodoma vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padedama jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinama, kad to daryti negalima, nukreipiama dėmesį, nuraminama.
2-asis žingsnis	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus.	Pamatęs užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, paglosto, sugniaužia. Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Paima buteliuką ir bando kamštelį atsukti pats. Pavykus apsidžiaugia.	Drąsinama vaiką: „Tau pavyks!“, „Pabandyk kitaip!“. Rodoma vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patariama, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Komentuojama vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmes. Šiek tiek padedama vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.
3-iasis žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą.	Vaikas bando pastatyti aukštą bokštą iš kaladėlių. Dedant kaladėles ant viršaus, bokštas griūva. Vaikas nenusimena ir bando dar kartą. Dabar padaro tvirtą pagrindą iš didesnių kaladėlių. O viršuje kaladėlę ant kaladėlės deda tol, kol bokšto viršūnė vėl griūva. Vaikas bando dar kartą, kaladėles dėdamas atsargiau.	Skatinama vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jis drąsinamas. Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, vaikas klausiamas — Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikiami keli sprendimo būdai.

4-asis žingsnis	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Vaikas sako: „Aš tai padarysiu“ ir bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip.	Komentuojama vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Vaikams susidūrus su problema, skatinami juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. Drąsinama vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos.
5-asis žingsnis	Retsykais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Imasi kurti darbelį iš popieriaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykus tinkamai perlenkti, ima kitą lapą ir bando dar kartą.	Siūloma vaikams sudėtingos veiklos, drąsinama jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaitoma kūrinių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Kai vaikai susiduria su problema, paprašoma visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padedama vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
6-asis žingsnis	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles.	Užduodama vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: „kas atsitiko?“, „Kaip tu jautiesi?“, „kaip jaučiasi kiti?“. Vaikui susidūrus su problema, klausama: „ką tu darei? ar tai padėjo įveikti problemą? ką dar galima daryti? ar tai padės įveikti problemą?“ Siūloma vaikams probleminių užduočių, kurias turėtų įveikti jie patys.

17. UGDYMO(SI) SRITIS. KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinės nuostatos. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminiai gebėjimai. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į	Veido išraiška, kūno kalba, balsu reaguoja į	Pasirūpinama, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų įspūdžių.

žingsnis	naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	5 pojūčiais patiriamą realybę. Pastebi ir gyvai, skirtingai reaguoja į tą patį daiktą, žmones, veidus, garsus, vaizdus, skonius, lytėjimo potyrius, suklysdamas ar aktyviai, kartais triukšmingai, reaguodamas kūno kalba (veido išraiška, judesiais, balsu). Domisi savo kūnu, atrasdamas vis ką nors naujo.	Aplinka aprūpinama smalsumą žadinančiais dalykais – garsai, spalvos, žaislai, meno kūriniai, kurie keltų smalsumą. Išnaudojami visi 5 pojūčiai (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius.
2-asis žingsnis	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti	Tyrinėja visus daiktus, patekusius į jo rankas. Tyrinėja žaislus, norėdamas suprasti, kas vyksta, kai jį kratai, barškini, rideni. Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydamas. Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus.	Parūpinama įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas turėtų būti vaikams įprastas reiškinys. Parūpinama priemonių ir skatinama veikla, grindžiama visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti.
3-iasis žingsnis	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	Nuolat tyrinėja aplinką (ima, iškrausto, pabando), veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. Domisi dar nematytais, naujais daiktais ir reiškiniais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes. Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė – taškytis balose, voliotis sniege. Dėlioja kaladėles, lego, sukurdamas iš jų naujus objektus. Suteikus galimybę atranda namų reikmenų (šaukštų, puodų, kočėlių), maisto produktų (kruopų, miltų ir pan.), gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) naudojimo galimybes, sukurdamas iš jų naujus ir netikėtus produktus.	Kuriama saugi, džiaugsminga, laisva aplinka, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Siūloma žaidimų su vandeniu. Vaikams leidžiama pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrimi suaugusiųjų). Leidžiama vaikams pabraidyti po balutes, semti kibirėliais vandenį. Veikla organizuojama ir patalpose ir lauke. Skatinama vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, jas dekoruoti gamtine medžiaga.

		Savitai reaguoja į naują patirtį	
4-asis žingsnis	Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.	Žaidimuose realybę paverčia nauja tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą. Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir kuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą (pvz., iš kėdės ir lovos užtiesalo pastato kaitaliojamą pagal poreikius dekoraciją spektakliui, kuri sukuria ir vaidina kartu su kitais vaikais).	Skatinama išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. Suteikiama laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriant vaidinimus, renkantis patinkamą veiklą. Lavinama kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. Užduodama netikėtų, fantastinių klausimų, skatinama vaiką išsakyti originalias mintis. Vaiko prašoma drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas).
5-asis žingsnis	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.	Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį, apie jį klausinėja, aiškinasi jam rūpimus dalykus. Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam pačiam nelabai aišku, mėgsta aiškintis tyrinėdamas, eksperimentuodamas. Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti. Mielai atsako, gavęs originalių, negirdėtų klausimų. Atsakymai būna netikėti, neįprasti, itin išryškėja vaizduotės ir fantazijos gebėjimai. Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų (nestandartinių) atsakymų. Siūlo įvairius (dažnai neįprastus) problemų sprendimo būdus. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstantį informaciją ir t. t.	Skatinamas kūrybiškumas, laisvai reikšti idėjas, užduoti daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?“ „Ką dar?..“ „Kas ?..“ Ugdomas mąstymo lankstumas – skatinama išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas. Ugdomas originalumas – prašoma išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinama fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą. Ugdoma fantazija, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Pateikiama įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinama dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus.
6-asis	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau	Nori išmokti dar daugiau, patinka	Skatinama tolesnį divergentinį mąstymą. Užduoti klausimus:

Žingsnis	naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas, užduotis. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t. Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojasi tokiais šaltiniais, kaip knygos, internetas ar suaugusieji, galintys praplėsti vaiko akiratį.	„Kas būtų, jeigu?“. Siūloma įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą. Taikoma įvairius metodus ir būdus: smegenų audrinimas (pvz., klausimas ką daryti, kad žmonės būtų laimingi, kad nebūtų karo?); fantastiniai klausimai (pvz. kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė, jei išnyktų visi suaugusieji?). Skatinama išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pvz. kaip dar galima panaudoti šaukštą, plastikinius butelius. Kūrybiniai vaidinimai (prašoma suvaidinti kokia nors tema trumpą siužetą, padalijus vaikus į dvi grupes. Skatinama perkurti pasakas (pvz. klausiant, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepuraitė – klatinga?).
-----------------	--	--	---

18. UGDYMO(SI) SRITIS. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinės nuostatos. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.

Esminiai gebėjimai. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.	Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. Žiūrėdamas į besišypsančio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartoja garsus, judesius. Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo.	Palaikoma priežiūra ir tvarka, kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai. Kalbinamas kūdikis, rodomi jam įdomūs žaislai ar daiktai, sudaroma galimybė judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, girti. Maitinant, maudant, žaidžiama su kūdikiu kalbama su juo, rodoma ir įvardijama daiktus, veiksmus su žaislais. Parūpinama žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais.
2-asis žingsnis	Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta,	Juda spontaniškai ir turėdami tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, nors pamatęs, pvz., naują žaislą, lengvai pereina prie kitos veiklos.	Pastebimi vaikų ketinimai, juos įvardijant –Tu nori paimti smėlio formelę ir iškepti pyragą? Duodama tokių žaislų, kurie skatina stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai.

	bando pakartoti pavykusį veiksma. Stebi, mėgdžioja, klausia.		
3-iasis žingsnis	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	Žino, kad paspaudus dėžutės dangtelį, iššoka varlytė. Daug kartų kartoja veiksma, krykštaudamas, kai sulaukia rezultato. Nustemba, apžiūrinėja dėžutę, jeigu varlytė neiššoka.	Atkreipiama dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kuriamos sąlygos vaikui mokytis. Vaikams padedama suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaroma visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Leidžiama vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. Vaikai drąsinami, inicijuojami, kuriamas prasmingas ir kur įmanoma, tikroviškas žaidimo ir darbo kontekstas. Kartu su vaiku pasidžiaugiama tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.
4-asis žingsnis	Pasako, parodo, ką nori išmokti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	Patys žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. Kai kurie vaikai mėgsta dėlioti dėliones, statyti namus, bokštus, konstruoti, išardyti, sugriauti ir stebėti, kas atsitinka. Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti.	Pastebimos situacijos, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Netrukdoma, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebima ir padedama ar padrąsinama, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. Kalbamasi su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko.
5-asis žingsnis	Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną, drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų.	Vaikus drąsinama sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pripažįstama, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja, numatoma įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. Skatinama kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.
6-asis žingsnis	Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose,	Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į	Kalbamasi su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebimas vaiko noras ir sudaromos sąlygos to išmokti. Leidžiama, siūloma vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. Supažindinama vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis. Kalbamasi su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima

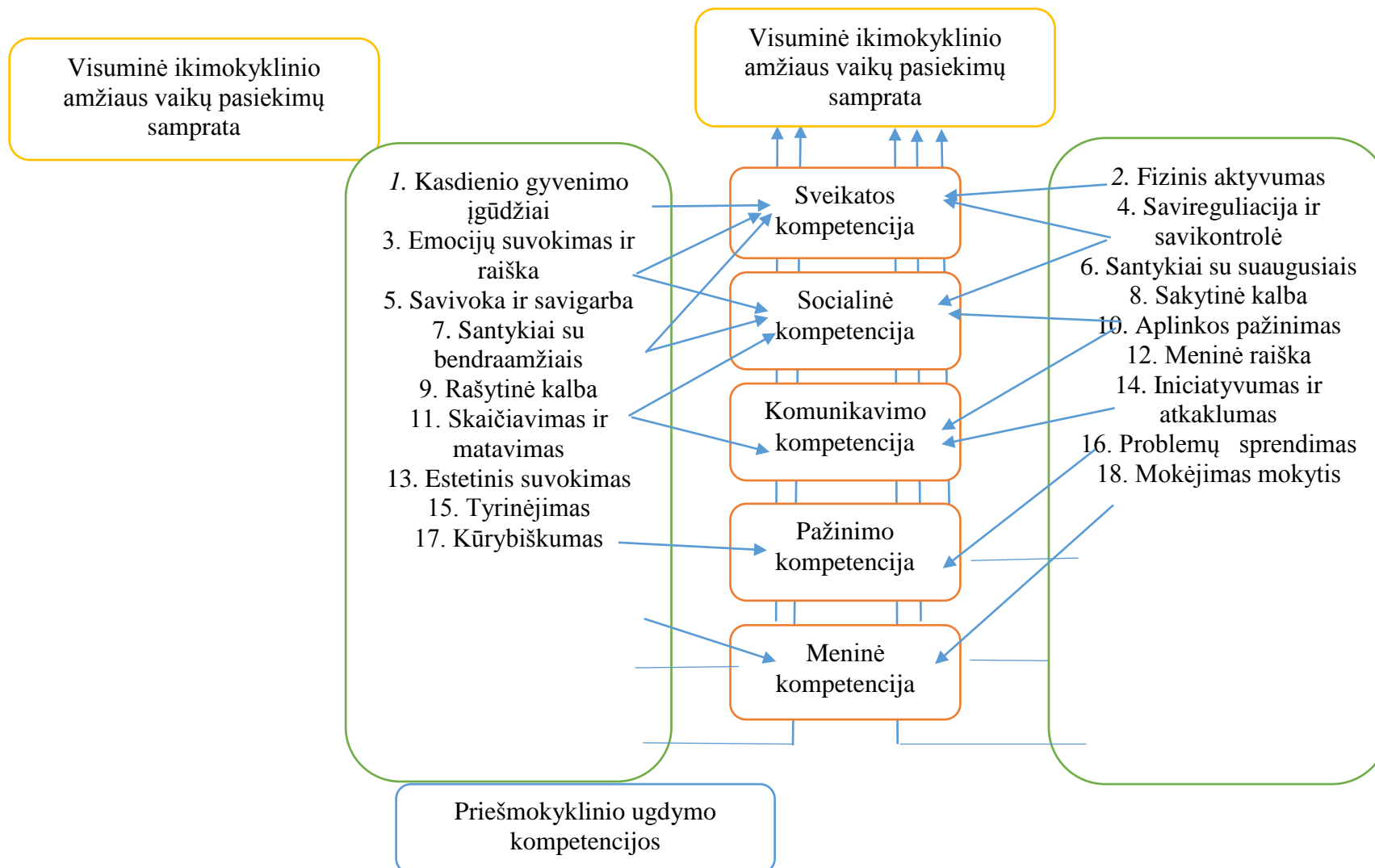
pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	suaugusiuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti.	mokytis.
--	---	----------

VI SKYRIUS UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

24. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų dermė.

Ikimokyklinio ugdymo programoje užtikrinta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo dermė. Nuoseklus, tęstinis vaiko ugdymasis padeda jam sėkmingiau įgyti gebėjimų, žinių, nuostatų bei supratimą. Vaikas pereina nuo ugdymosi pagal ikimokyklinio ugdymo programą prie ugdymo pagal priešmokyklinio ugdymo programą. Užtikrinamas vaikų ugdymosi tęstinumas:

- Bendras struktūrinis ugdymo lygmenų modelis;
- Numatytų vaikų ugdymosi rezultatų tęstinumas;
- Suderintas ugdymo programų turinys;
- Ugdymo prieinamumas ir socialinė integracija;
- Šiuolaikinę ugdymo sampratą atitinkantys vaikų ugdymo proceso organizavimo principai.

25. Vaiko ugdymosi pasiekimų bei pažangos vertinimo metodai.

Kokį vaiko pasiekimų vertinimo tipą pasirinksite, priklauso nuo vertinimo tikslų. Išskiriami trys vertinimo tipai: diagnostinis, formuojamasis ir apibendrinamasis.

Diagnostinis ir formuojamasis vertinimas naudojami vaikų ugdymosi procese, siekiant gauti grįžtamąją informaciją apie vaikų pasiekimus bei pažangą

ir ugdymo proceso kokybę.

Apibendrinamasis vertinimas – baigus programos dalį ar visą programą.

Diagnostinis vertinimas – tai vaikui pažinti ir pirmiesiems jo ugdymosi žingsniams ikimokyklinio ugdymo grupėje numatyti skirtas vaiko žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų vertinimas. Vertinimas atliekamas tada, kai ikimokyklinio ugdymo auklėtojas pradeda dirbti su nauja vaikų grupe, kai į vaikų grupę ateina naujokas, kai išryškėja nauji vaikų ugdymosi poreikiai, siekiant pažinti vaikus ir numatyti artimiausius jų ugdymosi žingsnius. Jis taip pat naudojamas aiškinantis, ar pasiekti išskelti vaiko ugdymosi uždaviniai, kokia yra vaiko pažanga per numatytą laikotarpį, kokie individualūs jo ugdymosi poreikiai.

Kai reikia išsiaiškinti vaikų poreikius ir numatyti artimiausius jų ugdymosi žingsnius, ikimokyklinio ugdymo auklėtojas vertindamas stengiasi atsakyti į šiuos klausimus:

- Kokie kiekvieno vaiko ir vaikų grupės ugdymosi poreikiai, ypatybės?
- Kokius pasiekimų žingsnius yra pasiekę grupės vaikai?
- Kokie geriausi kiekvieno vaiko ir vaikų grupės pasiekimai?
- Kokios yra vaikų ugdymosi patirtys?
- Į kokius pasiekimus pagal Pasiekimų aprašą orientuotis planuojant ugdymą artimiausiu metu?
- Kokių gali iškilti vaikų ugdymosi sunkumų?
- Ko vaikas pasiekė per numatytą laikotarpį?

Formuojamasis vertinimas – kasdienio vaiko ugdymosi situacijų stebėjimas, apmąstant, kaip vaikas įsitraukia į veiklą, kaip elgiasi, kas kiekvienam iš jų sekasi, kur reikia pagalbos, kaip vertėtų pakreipti veiklą, kad geriau atitiktų kiekvieno vaiko ugdymosi poreikius, kokie vaikų siūlymai ir t. t. Vaikas nuolat skatinamas, jam laiku teikiama parama ir pagalba. Kartu su vaiku aptariama, ką jis nuveikė, išmoko, kas patiko ir ką dar norėtų nuveikti, numatomi tolesni veiklos žingsniai. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojo atliekamas vaiko veiklos stebėjimas ir reagavimas į tai, kas vyksta, yra labai svarbi vertinimo dalis, skatinanti vaiko gebėjimų ir nuostatų, žinojimo ir supratimo plėtotę. Tam nereikia specialių vertinimo įrankių (klausimynų, stebėjimo protokolų ar pan.) specialiai tam skirto laiko. Stebint vaiko(-ų) veiklą, elgesį, savijautą ugdymo procese verta ieškoti atsakymų į šiuos klausimus:

- Ką nori nuveikti vaikas ir kaip jis siekia savo tikslo?
- Ką veikia ir kokius gebėjimus ugdo vaikas?
- Kas vaikui geriausiai sekasi?
- Kokios pagalbos vaikui reikia? Padėti dabar ar palaukti?
- Ar vaikui įdomi ugdymoji veikla?
- Ar tinka vaikui ugdymosi aplinka ir sąlygos?
- Kokie vaiko ugdymo būdai sėkmingiausi?
- Kaip kitą kartą geriau parinkti veiklą, aplinką, kad būtų skatinama vaiko pažanga?

Ikimokyklinio ugdymo auklėtojo gaunama informacija apie vaiką stebint jo veiklą ir elgesį yra labai svarbi ir padeda jam lanksčiai planuoti ugdymą, tikslingai kurti ugdymosi aplinką ir laiku suteikti individualią pagalbą.

Apibendrinamasis vertinimas – tai vaiko ugdymosi pagal įstaigos ikimokyklinio ugdymo programos dalį (pvz., vienerius metus) ar visą programą

(pvz., nuo 3 iki 6 metų) rezultatų įvertinimas. Nustatoma, ko vaikas pasiekė aštuoniolikoje ugdymosi pasiekimų sričių, ar vaiko ugdymosi pasiekimai atitinka įstaigos ikimokyklinio ugdymo programoje numatytus rezultatus, kokia vaiko pažanga, kokios jo stiprybės ir tobulintinos sritys?

Apibendrinamojo vertinimo metu ieškoma atsakymų į tokius klausimus:

- Ko buvo siekiama ir kiek pasiekta per vertinamąjį laikotarpį?
- Kuriose ugdymosi srityse vaiko pasiekimai yra akivaizdžiai matomi, kuriose – nežymūs?
- Kokia vaiko pažanga išryškėjo skirtingose vaikų ugdymosi pasiekimų srityse?
- Kokios išryškėjo vaiko stipriosios ir silpnosios ugdymosi pusės?
- Kokie nenumatyti rezultatai išryškėjo (pozityvūs ar negatyvūs)?

Kaip dažnai naudoti apibendrinamąjį vertinimą, susitaria ikimokyklinio ugdymo įstaigos auklėtojai, specialistai, administracija ir tėvai.

Grupėje dirbantys ikimokyklinio ugdymo auklėtojai kartu planuoja ugdomąją veiklą. Duomenis apie vaikų ugdymąsi žymi tuose pačiuose užrašuose. Dalis informacijos užrašoma ir saugoma užrašuose, segtuvuose (pedagogų pastabos, įvairių tyrimų grafikai, vaikų darbų ar jų fragmentų pavyzdžiai ir kt.), dalis – skaitmeniniame archyve (nuotraukos, filmuota medžiaga, pasiekimų analizės duomenys).

Grupėje dirbantys ikimokyklinio ugdymo auklėtojai susitaria, kokios informacijos apie kuriuos ugdymosi pasiekimus jiems reikia, kokią medžiagą susidės į užrašus. Grupėje kiekvienam vaikui skirtas jo ugdymosi pasiekimų aplankas, kuris vadinamas „Pasiekimų aplankas“. Kiekvieno vaiko ugdymosi pasiekimų aplanke fiksuojami tie atvejai, kai vaiko elgsena, kalba rodo jau įgytą gebėjimą planuotame pasiekimų žingsnyje. Vaiko „Pasiekimų aplanke“ pateikiami visų vaiko ugdymosi sričių įrodymai.

Apie vaiko ugdymosi pasiekimus kalbama su tėvais, tariamasi, jai kyla kokių neiškumų. Metų pabaigoje vaiko pasiekimai aptariami su tėvais, tėvai supažindinami su vaiko „Pasiekimų aplanku“.

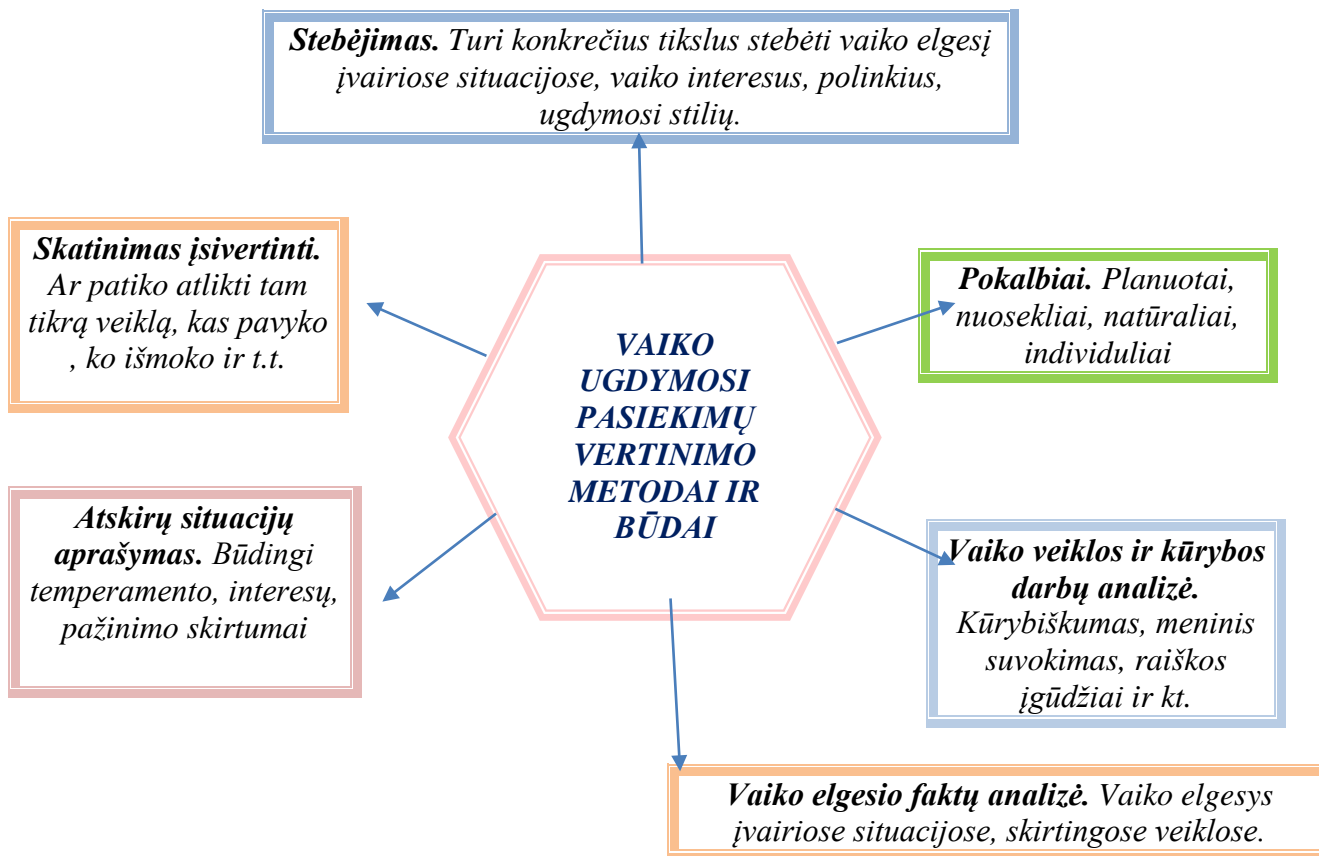
Vaiko pažangos vertinime dalyvauja grupės auklėtojai, jiems talkina įstaigoje dirbantys specialistai (logopedas, meninio ugdymo mokytojas), tėvai. Tėvams suteikiama prieinama, aiški ir išsami informacija apie vertinimo procedūras, laikomasi konfidencialumo ir nešališkumo principų.

Labai svarbus paties vaiko dalyvavimas jo pasiekimų vertinime, kai vaikas iš darbų, piešinių, filmuotos medžiagos mato savo pažangą, aptaria ją kartu su grupės auklėtoju, draugais. Tai ugdo jo atsakomybės jausmą, pasitikėjimą savo jėgomis, didina savivertę, padeda suvokti savo galimybes, pažangą ir tuo didžiutis, didina ugdymosi motyvaciją. Vaikų ugdymosi pasiekimai vertinami taikant šiuos metodus (5 pav.).

Vaikų ugdymosi pasiekimus (nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą) rodo jų bendravimas ir veikla įvairiose ugdymosi situacijose:

- vaikų judėjimo būdai;
- konkretūs veiksmai, poelgiai;
- kalbėjimas ir rašinėjimas;
- tyrinėjimas ir mokymosi būdai;
- meninė raiška ir kt.

VAIKO UGDYMOŠI PASIEKIMŲ VERTINIMO METODAI IR BŪDAI

5 pav.

26. Vertinimo dažnumas.

Vaiko pasiekimai vertinami du kartus per metus: pirmasis vertinimas ikimokyklinio amžiaus vaikams iki spalio 30 dienos.

Antrasis vertinimas ikimokyklinio amžiaus vaikams vyksta iki gegužės 30 d. Tarpiniai vaikų pasiekimų vertinimai atliekami (pasibaigus pirmam pusmečiui – iki vasario 1 d.), jei išryškėjo didelės ugdymo(si) spragos. Vaikų pasiekimus vertinti padeda mokyklos logopedas, meninio ugdymo pedagogas.

Pirmojo vertinimo paskirtis: fiksuoti vaiko pasiekimus, individualius ypatumus ir numatyti jo ugdymo(si) kryptį (tikslus ir uždavinius), ugdymo(si) individualizavimo ir paramos vaikui formas.

Antrojo vertinimo paskirtis: fiksuoti vaiko pasiekimus, nustatyti, ar tinkamai pasirinkta ugdymo(si) kryptis, numatyti tolesnio vaiko ugdymo(si) tikslus ir uždavinius.

Pasiekimai vertinami atsižvelgiant į vaikų amžių.

Ugdymo(si) sėkmingumas/ nesėkmingumas sprendžiamas tik su ugdymo procese dalyvaujančiais specialistais ir tėvais.

Vaiko, pradėjusio lankyti ikimokyklinį skyrių vėliau nei rugsėjo 1 dieną, ligos atveju, gebėjimai įvertinami per 30 kalendorinių dienų.

27. Pasiekimų fiksavimo ir pateikimo formos.

Remiantis vaiko pasiekimų įrodymų analize pedagogai parengia:

27.1. ugdytinio stebėjimo lapą pagal pasiekimų sritis ir kompetencijas, 1 priedas;

27.2. vaiko pasiekimų diagramą pagal pasiekimų žingsnius, 2 priedas;

27.3. visos grupės vaikų pasiekimų žingsnių suvestinę pagal pasiekimų sritis, 3 priedas.

28. Mokyklos ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si) pažangos pasiekimai žymimi „Vaiko aplanke“. „Vaiko aplanką“ sudaro:

28.1. ugdytinio stebėjimo lapas pagal pasiekimų sritis ir kompetencijas, 1 priedas;

28.2. vaiko pasiekimų diagrama pagal pasiekimų žingsnius“, 2 priedas;

28.3. vaiko meninės raiškos darbai (dailės darbeliai, žodinė kūryba, užrašytos vaiko mintys);

28.4. vaiko veiklos stebėjimo užrašai (įv. užduotėlės, pratybų knygelės, vaiko mintys, nuomonė);

28.5. vaiko elgesio faktų analizė (atskirų situacijų pavyzdžiai);

28.6. nuotraukos;

28.7. vaiko įsivertinimas (vaikas skatinamas įsivertinti, siekiant formuoti supratimą apie jo paties ugdymąsi).

29. ESMINĖS NUOSTATOS IR GEBĖJIMAI, KURIUOS VAIKAS TURI ĮGYTI IKI 6 METŲ

Eil. Nr.	Vaiko pasiekimai	Esminė nuostata	Esminis gebėjimas
1.	KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.
2.	FIZINIS AKTYVUMAS	Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai išlaikydami pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei

			ir žaidimus.	išlavėjusi smulkioji motorika.
3.	EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA		Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.	Atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).
4.	SAVIREGULIACIJA SAVIKONTROLĖ	IR	Nusiteikęs sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsijaudrinęs geba nusiraminti
5.	SAVIVOKA SAVIGARBA	IR	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.
6.	SANTYKIAI SUAUGUSIAIS	SU	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.
7.	SANTYKIAI BENDRAAMŽIAIS	SU	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais..	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksnių pasekmes sau ir kitiems.
8.	SAKYTINĖ KALBA		Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.
9.	RAŠY TINĖ KALBA		Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.
10.	APLINKOS PAŽINIMAS		Nori pažinti, suprasti save bei aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors naujo.	Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.
11.	SKAIČIAVIMAS	IR	Nusiteikęs pažinti pasaulį	Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo

	MATAVIMAS	skaičiuodamas ir matuodamas.	gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ją naudoti.
12.	MENINĖ RAIŠKA	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.
13.	ESTETINIS SUVOKIMAS	Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.	Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.
14.	INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.
15.	TYRINĖJIMAS	Smalsus, domisi viskuo kas vyksta aplinkui, noriai stebi bando, samprotauja.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.
16.	PROBLEMŲ SPRENDIMAS	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams sunkumams bei iššūkiams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.
17.	KŪRYBIŠKUMAS	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.
18.	MOKĖJIMAS MOKYTIS	Noriai mokosi, džiaugiasi išmoktais dalykais.	Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

30. ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Amžius	Ženkilai
--------	----------

1,5 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai nevaikšto. • Žaisdamas netyrinėja daiktų, tik jais manipuliuoja, deda juos į burną. • Nemėgsta būti artimųjų apkabinamas, glaudžiamas – priešinasi, traukiasi. • Nemėgdžioja kito žaidžiančio vaiko judesių. • Neparodo paveikslėlių knygoje įprastų daiktų, kai kas nors juos įvardija. • Kalbinamas nerodo emocijų arba, priešingai, susierzina, nesišypso. • Blogai girdi ar mato.
2 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Vis dar vaikšto netvirtai, nors pradėjo vaikščioti prieš 6 ar daugiau mėnesių. • Negeba parodyti pagrindinių namų apyvokos daiktų ir svarbiausių kūno dalių. • Nevykdo vieno veiksmo nurodymų (pvz., „Prašau paduoti kaladėlę“). • Nevartoja gestų arba kalbos, norėdamas atkreipti dėmesį į daiktą ar veiksmą. • „Neįgarsina“ savo norų bent vienu savitu žodžiu ar dviejų žodžių junginiais. • Nežaidžia jokių imitacinių žaidimų. • Nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų (pvz., neima iš spintelės indų, nesiekia maišyti tešlos kartu su mama). • Neatsiliepia į savo vardą atsisukdamas. • Netyrinėja aplinkos ir ja nesidomi. • Blogai girdi ar mato.
3 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Dažnai griūva ir (ar) sunkiai (įsikibęs, neužtikrintai) lipa laiptais. • Nerangiai manipuliuoja smulkiais daiktais. • Nesupranta įprastų kasdienių prašymų (pvz., „Padėk batukus į vietą“). • Kalbėdamas nevarioja 2–3 žodžių sakinių (pvz., vietoj „noriu pieno“ sako „pieno“). • Nesidomi kitais vaikais. • Nedalyvauja imitaciniuose žaidimuose. • Savarankiškai nenusivelka atsagstyto švarkelio ar paltuko. • Vis dar šlapinasi į kelnytes, nors buvo mokomas sėsti ant puoduko. • Kalbėdamas nereguliuoja balso stiprumo (kalba pernelyg garsiai arba pernelyg tyliai, nepriklausomai nuo situacijos). • Blogai girdi ar mato.
4 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Nerangiai juda ir manipuliuoja paprastais įrankiais, pvz., šaukštu, šakute ir pan. • Sunkiai vykdo žodinius nurodymus. • Kalba neaiški ir ją sunku suprasti. • Demonstruoja ypatingą užsispyrimą, kuris gali pereiti net į agresyvų elgesį.

	<ul style="list-style-type: none"> • Vis dar labai verkia ir stveriasi už tėvų ar globėjų, kai šie nori išeiti. • Nesidomi žaidimais su kitais vaikais ir žaidžia vienas. • Žaisdamas grupiniame žaidime vadovaujant vyresniesiems vaikams ar suaugusiems nesilaiko taisyklių. • Nesisaugo aplinkoje esančių kliūčių (aštrų kampų, atvirų laiptų). • Negeba įvykdyti dviejų veiksmų nurodymo (pvz., „Prašau paimti puoduką ir pastatyti ant stalo)“. • Nesudeda paveikslėlio iš 2 dalių. • Negeba nubrėžti linijos pagal pavyzdį. • Blogai girdi ar mato.
5 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Juda nerangiai: klumpa, griūva, neišlaiko pusiausvyros ir pan. • Nerangiai naudojasi pieštuku ir kasdieniais buities įrankiais. • Dažnai ar nuolat elgiasi agresyviai. • Pernelyg drovus, baukštus ar emociškai labilus (nuolat besikeičiančios, ne visada adekvačios emocijos). • Nei namuose, nei darželyje nevykdo nurodymų. • Lyginant su kitais vaikais, lengvai išsiblaško ir sunkiai sukaupia dėmesį. • Mažai domisi kitų vaikų žaidimais ir prie jų nesijungia. • Negali susieti paprastų pavienių įvykių (nesuvokia priežasties-pasekmės ryšio). • Nekalba sudėtiniais sakiniais. • Kalba sunkiai suprantama dėl neaiškios tarties ar netaisyklingos gramatinės struktūros. • Sunkiai supranta ir įsimena sąvokas. • Visai nevartoja apibendrinamųjų žodžių („žaislai“, „gyvuliukai“). • Nesuvokia priežasties ir pasekmės ryšio: neatsako į klausimą „kodėl“ apie nesudėtingus įvykius. • Nesudeda paveikslėlio iš 3–4 dalių. • Blogai mato ar girdi.
6 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Sunkiai eina ištisine linija. • Nelipa laiptais. • Paklaustas neapasako apie savo jausmus (linksma, pykstu, liūdna). • Žaisdamas nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų („... taip kaip tėvelis“, „... taip kaip mamytė“). • Nesuranda sau užsiėmimų. • Nenumato galimų pavojų (pvz., nesustoja prie gatvės prieš ją pereidamas, nesisaugo atvažiuojančio transporto). • Nerūšiuoja daiktų pagal vieną požymį. • Nepasako savaitės dienų, nors buvo to mokomas.

	• Nenusako paprastų veiksmų sekos.• Paveikslėlyje neranda nelogiškumo (pvz., vasarą vaikai leidžiasi nuo kalnelio rogutėmis).• Negeba papasakoti paprastų kasdienių įvykių.• Blogai girdi ar mato.

Vienas ar kitas nerimą keliantis požymis gali signalizuoti apie skirtingus raidos sutrikimus. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojo pastebėti požymiai yra ženklas, kad vaikas gali turėti specialiųjų ugdymosi poreikių dėl raidos sutrikimų ar kitų priežasčių. Šiuo atveju ikimokyklinio ugdymo auklėtojas informuoja vaiko tėvus ir kreipiasi į įstaigos Vaiko gerovės komisiją.

Laiku suteikta kvalifikuota pagalba gali padėti vaikui išvengti tolesnių problemų mokantis mokykloje.

VI SKYRIUS NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

31. Naudota literatūra:

- 31.1. Ankstyvojo ugdymo vadovas. (O. Monkevičienė ir autorių grupė). Vilnius, 2001.
- 31.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius, 2014.
- 31.3. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius, 2015.
- 31.4. Ikimokyklinio ugdymo kokybė. Švietimo problemos analizė. ŠMM, 2012, rugsėjis Nr. 13 (77), ISSN 82 -4156;
- 31.5. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės vertinimas. Tyrimo ataskaita. 2009. Prieiga internetu: <http://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Tyrimai>.
- 31.6. D. T. Dodge, L. J. Colker, C. Heroman (2007). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika
- 31.7. Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. Prieiga internetu: <http://www.smm.lt/uploads/documents/gyvenimo-igudziu-programa>
- 31.8. Humanistinio vaikų ugdymo programa „Auginu gyvybės medį“ (J. Bakūnaitė). Vilnius, 1998.
- 31.9. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
- 31.10. Metodinės rekomendacijos dėl ikimokyklinio ugdymo organizavimo formų įvairovės. 2013.
- 31.11. Lietuvos Respublikos seimo 2003 m. patvirtinta Nr. IX patvirtinta „Vaiko gerovės politikos koncepcija“ (Žin., 2003. Nr-52-2316).
- 31.12. Lietuvos Respublikos seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija
- 31.13. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-259;2003, Nr. 63- 2853).
- 31.14. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti (2006). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- 31.15. Monkevičienė, O. (sud.) (2001). Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidykla.
- 31.16. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2014). Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras: Šviesa. 1
- 31.17. Rimkienė, R. (2004). Ugdytojų veiklos gairės. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- 31.18. Sciller P., Bryant T. (2004). Vertybių knyga. Kaunas: Šviesa.
- 31.19. Szarkowicz, D. (2011). Stebėjimas ir refleksija vaikystėje. Thomson Social Science Press.

PRITARTA

Mokyklos tarybos 2018 m. birželio 22 d.
protokoliniu nutarimu MT-3

PRITARTA

Mokytojų tarybos 2018 m. birželio 8 d.
Protokoliniu nutarimu PT-3